

Libellus de lacte, et operibus lactariis, philologus pariter ac medicus

<https://hdl.handle.net/1874/436891>

9

gle

LIBELLVS
DE LACTE, ET OPE
RIBVS LACTARIIS,
philologus pariter ac
medicus,

CVM EPISTOLA AD IACO-
bum Auicenum de momium admiratione.

Authore Conrado Gesnero medico.

AD LECTOREM.

Ευθάδε ποιμενικὸν δῆρο ξένη πλούτοιο ὀπάσω,
τυροῦς, βούτυρο, ἢ γάλα λευκὸν ὁμοῦ.

TIGVRI APVD CHRIS-
tophorum Froschouerum.

LIBELLVS

DE LIBERTATE

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

AD ROMANOS

1
CLARISSIMO VIRO

D. IACOBO AVIENO

Conradus Gesnerus medicus

S. D. P.

ONSTITVI POSTHAC,
Auiene doctissime, quàm diu
mihi uita diuinitus cõcessa fue-
rit, quorãnis montes aliquos,
aut saltem unum cõscendere, cum in suo
uigore plantæ sunt, partim earum cogni-
tionis, partim honesti corporis exercitiij,
animicq; delectationis, gratia. Quanta
enim uoluptas, quãtæ sunt putas animi,
ut par est affecti, deliciae, montium moles
immensa spectãdo admirari, & caput tan-
quam inter nubes attollere? Nescio quo
pacto altitudine stupenda mens percelli-
tur, rapiturq; in summi illius architecti
consyderationẽ. Quibus uero socors est
animus, nihil mirantur, domi torpent,
non prodeunt in mundi theatrum, lati-
tant in angulo ut glires per hyemem, nõ
cogitãt hominum genus in mundo con-
stitutum esse, ut ex eius miraculis maius
quidpiam, summũ ipsum colligeret nu-

AD IAC. VIENVM

men. Tanta laborant ignavia, ut tanq̄
 sues semper in terrā aspiciant, nunquam
 ore sublimi cœlum intueantur, erectos
 nunquam tollant ad sydera uultus. Vo-
 lulentur igitur illi in luto, lucro & illibe-
 ralibus studijs attoniti iaceant. Sapiētiæ
 studiosi pergunt terrestris huius paradisi
 spectacula coporeis animiq̄ oculis con-
 tēplari: inter quę minimē postrema sunt,
 ædita præruptaq̄ montium fastigia, in-
 accessa præcipitia, ad cœlum tendens la-
 terum immanitas, rupes arduæ, opacæ
 syluæ. Quæso te, quæ res est, ut sapien-
 tissimi uiri Grynæi nostri uerbis utar,
 quo minus cumulatam saxetum tātum,
 tantæ uastitatis pondus, cedente semper
 soli mollitia, in ima (quò etiam suapte na-
 tura uergit) assidue subsidendo non con-
 datur: præsertim nusquam, quàm ad il-
 lorum radices, teneriore aut paludosiore
 terra: ut uel immensæ profunditatis fun-
 damenta esse oporteat: uel sic, quemad-
 modum radices arborum, latissimè spar-
 gi. Quid quod sæpe, uelut industria, sic
 pendent scopuli, ut nulla ui prohiberi,
 minans tot frustra seculis ruina, posse ui-
 deatur?

deatur? Et quem in usum ista sese tanta fastigia tollūt? In his nempe fornicibus, illa mox tanto cum agmine erumpens aquæ perennitas concipitur, dum inclusus intra laterum caua spiritus, repercussu gelido in guttas assiduè destillat: quæ mox corriuata, fontes iam assiduitate fiunt, lacubus, stagnis, fluminibus abunde tantam aquarum uim suppeditantes. Ecce tantum beneficiū molibus istis debemus, abdito intus tam stupendo naturæ miraculo. Cæteri uero minores iam, uel spacia, tumore collium apricorum, terræ planis in alios usus absumptis, largiora præbēt: uel mundi latus infestum, tanquam uallum oppositum arcent: plærunq; cursus fluminū in proximos campos auertunt, riuantq; haud raro etiam ferramenta suppeditant: supellectilē non solum colendis agris, mœnibusq; condendis, ligna, saxa, ferrum: sed tractandis negotijs, argentum, aurum. Hæc Grynæus in suis annotationibus in Aristotelis librum de mundo: cuius ego uiri iudicium, ac orationem cum faciam maximi, & ut maxime philosophica in primis am

AD IAC. AVIENV M

plectar, apud te recitare malui, q̄ meis uer-
bis ineptius agere, quibus si iterum ad
montes paucis redeant, ueniam dabis.

Inquã igitur inimicũ esse naturæ, quis-
quis non magna contemplatione dignif-
simos esse montes excelsos iudicauerit.
Certe altitudo montium æditiõrum iam
inferiorẽ sortẽ superasse uidet, nostrasq̄
tempestates effugisse, tanq̄ in alio mun-
do sita. Non eadem illic potentissimi so-
lis, nõ aëris & uentorũ uis. Durant per-
petuũ niues, res mollissima uel digitorũ
tactu diffluens, nullos ardoris, ætusq̄
solaris impetus curat: neq; tempus fugit,
sed potius in durissimam glaciem, perpe-
tuamq̄ crySTALLUM gelatur. Olympi uer-
tex inscriptas cineriliteras post annum
quoq; repræsentat. Quis animalium ua-
rietates, & pabula alta ferarum in monti-
bus, satis recenseat? Quicquid alijs in
locis sparsim & parce natura profert, id
in mōtibus affatim ac uniuersim tanq̄ in
cumulo quodam monstrat, porrigit, ex-
plicat, & ob oculos omnem thesaurum,
omnia sua *κειμήλια* ponit. Itaq; omnium
elementorum, naturæq̄ uarietatis admi-
ratio

Ratio summa continetur montibus. In his est uidere *πελάριον ἄχθος ἀρούρης*, uelut ostentante natura, & uirium iuarum periculum faciente, tantum pondus tam altum eleuando, quod tamen ultro semper grauissimoq; nixu deorsum labascit. Hinc scaturigines aquarū largissime, quę satis orbi sunt irrigando. Sæpe lacus in cacuminibus sunt, tanq̄ ludat gestiatq; natura ē profundissimis specuum puteis liquorē procul sursum attrahere. Aerem uero longe lateq; fusum est circumspicere, eundem montanis aquarum attenuatis uaporibus ali & augeri. Est quando cauis inclusus antris terræ motus ciet eosq; nonnullis in locis perpetuos. Inest etiam ignis, cuius opera intus metalla tanquam artificis, fabricantur. Alibi salubrium thermarum fontes igneam præsentiam testantur, quod plurimis Helueticæ nostræ locis fit. Est uōi flammæ prorumpunt, ut in Aetna, Vesuuiο, et monte iuxta Gratianopolim. In alijs aut licet iudiciū sui nullū faciat, latet tamē in penetralibus ignis. Nam cur montes nō longa seculorū serie subsidūt, nullis tēpestatib;

AD IAC. AVIENVM

quibus obnoxij sunt perpetuò, non aquis
 imbrum torrentibus absumuntur? Ni-
 mirum ignis causa, quæ tum generatio-
 nis montium, tum perdurationis eadem
 est, quod Philonis philosophi testimo-
 nio probatur. Quum etenim natura ig-
 nita in terra condita sursum uersus rapi-
 tur ui naturali, ad proprium locum ten-
 dit, ac si quantulum sit cunq; spiraculum
 naçta, sublime rapit secum multum terre-
 næ substãtiæ, (quod in Aetnæ crateribus
 apparet) & quàm potest plurimum. Si-
 mul ac uero terra ipsa eruperit, fert com-
 pendiosa uia. Ea porrò terrena natura
 ignem subsequi erumpentem coacta, ad
 altitudinem multam assurgēs, in arcum
 contrahitur, ac tandem in uerticē definit
 mucronatum, igneam naturam imitan-
 do. Siquidem tunc necesse est, ut leuissi-
 ma natura & grauissima, quæ sunt aduer-
 sariæ, inter se conflictentur, cum utraq;
 in locū suum suo pte nutu urgeatur, con-
 traq; alterius uiolentiam altrinsecus di-
 strahatur. Proinde natura ignea terram
 sublimem secum rapiens, deorsum uer-
 gere cogitur terreno degrauante : terra
 uero

uero in infimum libramento suo depref-
 sa, contraq; ab igne suspensa, qui suamet
 ipse sponte sublime attollitur, uix tãdem
 ipsa à præualente potentia atq; subleua-
 trice eucta, fursum in sedes ignis protru-
 ditur, atq; ibi consistit. Hoc pacto ignis
 habitus est montium, ut loquebantur
 Stoici, hoc est, uinculum quo cohiben-
 tur, quod usquequaq; intētum, à medio
 incipiens ad extrema usq; pertinet. Itaq;
 cum omnium elementorum & totius na-
 turæ uis hic sesse cumulatissimè prodat,
 non mirum ueteres diuinitatem quandã
 in montibus admiratos esse, ac proinde
 monticolas multos deos sibi finxisse, ut
 Faunos, Satyros, Pána, quibus caprinos
 pedes addiderūt, semicapros, ἀγροπόδας
 et τραγοσκελιῖς appellantes, ob hirtã mon-
 tium asperitatem, & quod hæc animalia
 montanis pascuis delectentur. Eosdem
 terrorum authores habuerunt, quod ex
 huiusmodi syluestrium ac æditissimorū
 locorum contēplatione, nesciō quis ma-
 ior, quàm qualem incutiūt res humanæ,
 stupor animis oboriatur. Præcipuè uero
 Pan montium incola uniuersi significa-

AD IAC. AVIENVM

tionē habet: cuius, ut dixi, primariæ partes montibus insunt, oriuntur inde, ibi vim suam exerunt copiosissime. Quare pineo quoq; sero redimitus est Pan, qđ pinus montanum quidpiam, sylvestre, magnificumq; polliceatur. Eius filium Bucolionem faciunt, qui boum pascua primus docuerit. Omnia nympharum antiquitus existimata numina in diuersis montiũ recessibus est inuenire, ὄρεάδας, ἀλσιίτιδας, ἑλειονόμους, ὑδριάδας, κρηνίδας, ἐπιποταμίδας, λιμνάδας, ναϊάδας, λεμωνιάδας, ἐπιμηλίδας, δρυάδας, ἄμαδρυάδας. Montes amat Diana uenatrix. Bicipitem Parnasum et Heliconis amœnitates, Aoniumq; & Pieriæ cacumina sequuntur Musæ. Hæc quanquã fabulosa sint, ueri tamen nucleũ suis inuolucris tegunt. Porro (ut redeã unde digressus sum) quam ob causam nullum æui damnum mōtes decrescendo experiantur, & quæ sit enascentium ratio planè ignorāt, qui dicere non uerentur, ipsorũ naturã nihil quicquam ab arborum differre. Nam ut illæ temporum uicibus amittunt folia, alternisq; repubescunt, eodem modo etiam
 montium

montium partes quasdam abrumpi, & quasdam uicissim adnasci, tametsi nō nisi longinquitate tēporis agnatio hæc innotescat, iccirco qđ arbores natura celeriore præditæ, incrementū suum cito capiant, montes uero tardiore. Inde fieri ut enatæ eorum partes uix sensu hominū percipiuntur, nec nisi longo tempore. Istos igitur cū sua sententia relinquo. Sed quid est quod montes tantis speluncarū atrijs, tanquam domicilijs quibusdam, quæ nō sine operosa industria uidentur extructa, cauari apparent? An torrentes aquarum olim sibi illac uiam ui fecerunt, terra secū et rupibus raptis? An ab initio, ignis motu tellure inæqualiter sursum iactata, forte lateribus conuexis medius inanis relictus est locus? An deinceps suprema petens ignis, quod obstabat, id rare fecit? An uero terræmotibus, quibus toties infestantur, partes ictæ fatiscunt hiantq̃? Illud quoq; nō caret miraculo, qđ montium fundamenta sint mollia, & leuia, si cacuminibus conferantur, quorum ferè siliceū ingens pondus est. Nimirū aqua defluens molliores efficit pedes, qui neq;

AD IAC. AVIENVM

solis neq; uentorum uim admodum sentiunt. Vertex soli uentisq; obnoxius excipitur, quicquid humidū est defluit, ipsum relinquens aridum: percolatis igitur leuioribus & aqueis partibus, quicquid durum est, crassum, & maximè terrestre id solum superest, quod deinde siue frigorū ui, siue caloris uehementia (quæ in duris solidisq; maior est) nimirum ab infito igne lapidescit: qui perparum in partes inferiores & circumiacentes, plurimum in caput agit per suam pyramidis figurā. Cur igitur niues in fastigijs durant, liquantur circum latera & radices? Infimus aër radijs phœbi refractis calfit, soluitq; niues, non autem ad caput usq; pertingit reciprocatio illa geminatis in se radijs. At cur nō à natiuo illo igne liquefiunt, qui potissimum in uerticem agit? Terminatur uis ignis paulò infra summum tatem (aliter emergeret ut in ardentibus montium) habetq; sibi terrā, & saxa densissima uelut operculum, quod nō penetrat conus ignis iam uel in summo nimium attenuatus, ac imbecillus, terra autem grauiori solidioriq; oprimente. Ita
finem

finem suum citra summum habet: niues autem aëre frigido, humidis gelidisq; uaporibus uelut aluntur & permanent.

Vnde fit quod montosa loca sylvarum sint feracia? Quoniã alimenti copiam habent, scilicet aquarum scaturiginem, frequentiam imbrium, & niuis multitudinem, quæ quidem magnopere prodest, cum paulatim colliquescens subeat solū, nec uniuersus humor influxu corruens unico dilabatur. Ita enim et terra fermentari optimè potest, calore circumobcluso atq; coërcito. Quippe forinseco constipatu, cōpressuq; frigoris calor internus auget (quod in puteis hyeme calidioribus patet) is radicibus attractus toti plantæ distribuitur. Accedit qd ferè steriles sint, aut saltem non ita fructificando ut urbanae luxurientur, quod multū ad uitæ breuitatē facit. Neq; morbis, Theophrasto teste, ut reliquæ tentantur. Vnde tantam uim aquarū montes subministrant? In situs ignis multos ciet uapores, qui cauis specubus concepti, cum exitum querunt, à frigore deprehensi densantur. Id quod in nostris etiã corporibus usu ue-

AD IAC. AVIENVM

nit, quæ calfacta exercitijs halitus emit-
tūt, mox ab aëre frigidiusculo in sudoris
guttas uertendos. Idem cōtingit in uasis
illis chymistarū inuentis, quibus ignis ui
exhalātes liquores eliciuntur. Permul-
ta sunt alia, quorū gratia spectaculis mon-
tium supra modū capior, qui cum apud
uos altissimi sint, ac præter cætera, plan-
tis, ut audio, scœcundissimi, incessit me cu-
pido eos inuisendi, ad quod simul amici-
tia tua me inuitat. Ne tamē absq; munere
aliquo tantum amicum accederem, uo-
lui, quicquid ex tempore se mihi offerret
de lacte & operibus lactarijs à ueteribus
proditum, in tuam gratiam utcunq; con-
scribere. Videbatur enim non ineptum
genti uestræ hoc argumentum, quorum
magna pars lactarij sunt, uarijs lac ciba-
rijs accomodantes: è quorū numero ha-
betur nobilis ille caseus rasilis, qui condi-
tus aromaticis herbis, magnam gratiam
apud externos meretur, ad quoscūq; de-
ferri solet. Condonabis autem si nullo
ordine multa fuerint congesta, memor
plerūq; talem uarietatem sine tædio legi.
Vale Tiguri, mense Iunio, anno salutis
humanæ, 1541.

LIBELLVS DE LACTE, OPERIBVS QVE lactarijs.

LACTE SVCCVS MATERNVS
 est, quo animalia nutrimur, ut Gram-
 matici definiunt. Medici uero excre-
 mentū benigni ac utilis nutrimenti: uel
 alimentum exactè elaboratum esse dicunt. Alij, pri-
 mum animalis nutrimentum, ex sanguinis alteratione
 factum. Alij, lac sanguis est concoctus, nō corruptus,
 alborem in destimatis & frigidioribus animalis par-
 tibus assumens. Alimenti concoctio prima in uena
 triculo, secunda in hepate, tertia peragitur in uenis.
 Venarū maxima est, quam cauam uocant, que à gibba
 iecinoris exorta parte, sursum deorsumq; dorsi uerte-
 bras perrepat. Ab hac ceu trunco cæteris membris ra-
 muli uenarum distribuuntur. Quamuis autem potuis-
 set natura ab eodem hoc stipite ubi propè mammillas
 est rectā & proxima uia ramos in ipsas propagare,
 maluit diuerticulis uti. Primum enim dextræ cordis
 auriculæ truncum illum insinuat, & per omnem tho-
 racem eleuat, deinde iuxta iugulum & clauiculas bina
 satis magna uasa è uena caua, totidemq; ex aorta ar-
 teria deorsum in mammillas remittit, que illic anfra-
 ctuosis multis ambagibus ut uitium capreoli circum-

DE LACTE ET

aguntur, quod etiam in testibus, & cerebello in retia
 formi textu fit. Quorsum hi circuitus, imò labyrinthi
 Voluit natura benignissima parens, ut longo ambitu
 (præsertim per pectus quod perpetuo motu calescit)
 sanguis diu in uasis moratus quàm fieri posset elabora
 retur absolutissime. Porrò cum omne membrum quod
 attrahit naturali facultate alimenum suæ substantiæ
 quàm similitimum reddere conetur, idem studium est
 mamillis, quarum essentia cum glandulosa sit albaq;
 concolor sibi lac efficit. Haud secus accidit in seminis
 genitalis elaboratione. Non autem solum uasa superne
 mamillis cõmunicantur, sed alia etiã inferne ab utero
 sub cute ascendunt, quæ menstrui sanguinis partem, ut
 copiosum lac habeatur, illuc deriuant. Videtur sanè
 mihi natura ascensum uasis imperasse, ne crassus etiã
 & impurus sanguis sursum ferri posset, sed leuior dun
 taxat ac subtilior. Itaq; quicquid feculentum est, subsi
 dit in utero à partu expellendũ. Prius enim mensruus
 fluxus cohibetur, ne quod utile purissimumq; fœtus ali
 mentum futurũ est simul cum corrupto effluat. Quod
 autem mediocriter se habet, ad mamillas fertur, ubi co
 ctum si quid labis inerat, exiit. Itaq; Hipp. dixit γά
 λακτὸν εἶναι ἄδελφὸν ἐπιμυνίωμ, id est, lac cogna
 tum esse mensibus. Hæc de lacte, eius essentia, & ge
 neratione præfari libuit.

Lactarium opus, cibarium est quod ex lacte confici
 citur.

 itur. Nam qui lacticia id genus hodie appellant,
 barbara & vulgari uoce utuntur. Nec quod nomen
 id in quodam Hieronymi libello legatur, argumento
 sit receptum id   doctis fuisse: alioqui non constat
 Hieronymi sit nec ne opus illud. Lactarius est, qui
 cibos ex lacte parat. Spartianus in Heliogabali uita:
 Dulciarios (inquit) & lactarios tales habuit, ut quae-
 cumq; coqui de diuersis edulij exhibuissent, uel stru-
 ctores uel pomarij, illi modo de dulcibus, modo de la-
 ctarijs exhiberent. Idem Coenas inquit Heliogabalum
 exhibuisse alia die de oleribus, alia de pomis, alia de dul-
 ciarijs, alia de opere lactario. Lactes siue mesenteriu
 Graecis dictum, siue gracilia pingui ue intestina, siue
 peritonaeum & omentum interpreteris, certant enim
 Grammatici, nomen habent quod mollicie candoreq;
 lac emulentur. Plinius li. 15. Ab hoc uentriculo lactes
 in oue & homine per quas labitur cibus. Lactaria her-
 ba, id est tithymallus, lactuca, & lactoris, liquore la-
 cteo turgent, unde nomina. Conciliat tamen lactuca
 in cibo quoque lactis ubertatem, cum sanguinem pra-
 alijs holeribus plurimu optimumq; gignat, nisi quam
 par sit frigidior esset. Lactescere dicitur quod in lac
 transit. Cicero libro 3. de natura: Omnis fer  cibus
 matrum lactescere incipit. Plinius eodem uerbo signi-
 ficauit lacte impleri. lib. 2. Asinae praegnantes conti-
 nu  lactescunt. Lactucinarum familia apud Roma

DE LACTE ET

nos à lactucis appellata fuit. Lactat nutrix, lactatur et lactet infans, dum lac sugit. Idē ablactatur cum à lactis usu ad solidiores cibos remouetur. Lactentia frumēta Verg. lib. 1. Georg. dixit, id est lacte plena. Lactare per translationē significat aliquē inescare, blanditijs illicere decipiendū. Terē. in And. Nisi me lactasses amantē falsa spe producens. Idem, Eorū animos lactas. Lactēū uocatur quod ex lacte est. Quandoq; candidū, suauē, succulentūq; ut colla lactea: et lacteus qui lacte alitur: Γαλαθηνόρ id Græci noīnāt, et ὑπομάζιον: Lactariū pistore, γαλακτοῦργον. Lacteus circulus Græcis γαλαξίας à colore nominatus est, de quo Naso cecinit: Est uia sublimis coelo manifesta sereno,
Lactea nomen habet candore notabilis ipso.

Galaxiam præterea Græci uocant pultem hordeæ etiam cum lacte, eodemq; nomine festum in quo id genus edulij parabant. Γαλακτιάριον est turgere lacte, ut māmille solent grauidis. ὀυθαλασφρηγῶντα Pollux uocauit. Nam cum sine lacte turgent, fratrare uocatur, quod fit circa decimumquartum annum. Galactophagi, populi Scythiæ sunt lacte uictitantes. Columella li. 13. Lac quibusdam nationibus frumenti expertibus uictum commodat, ex quo Nomadum Getarumq; plurimi Galactopotæ dicuntur. Γαλακτοποτατεῖον est lac potare. γαλακτουχεῖον, ἢ γαλακτοτροφεῖον lacte nutrire. Γάλα, id est lac, dictum apud Græcos

Græcos uidetur, παρὰ τὸ καλὸν εἰς ἀνατροφὴν
 εἶναι, id est quod pulchrum & gratum sit nutrimen-
 tum. Lac autem apud Latinos, à liciendo, quia admo-
 tis mammis infantes alliciuntur: aut quod ipsi sugen-
 do id eliciant. Γαλακτοκόμος pastor est, qui lactis
 curam habet. Lac subducitur agnis apud Vergilium,
 hoc est emulgetur. Pressi copia lactis, apud eundem
 pro caseo. Galatea fuit nymphea, Polyphemi Cyclo-
 pis amores: cui nomen à lacteo candore inditum, ut
 etiam Galaxææ. Sunt qui similiter Gallos à lactis co-
 lore nuncupatos uelint. Nam montes & rigor cæli
 ab ea parte solis ardorē excludunt, ut eorum corpora
 non colorentur. Γαλακτώδες appellatur, quod neq;
 calidum neq; frigidum est, sed tepidum ut lac. Latini
 uidentur etiam egelidum appellare, ut docuit Corna-
 rius, qui pro Græca uoce Latinis lactosum reddidit
 apud Galenum, qui sepe alibi tepidæ caliditatis memi-
 nit, & aquosæ tepiditatis, ut in atriplice, & cytiso.

Galactites lapis, quasi lactarium dixeris, succum ex
 se lacteum remittit, cinereus ei color, sapor dulcis.
 Morochthum quoq; lapidem nonnulli à candore gala-
 xiam, aut leucographida nominant. In Aegypto na-
 scitur. Utuntur eo linteeriorum officinæ ad candorem
 uestium, quoniam mollis est, & facillimè diluitur. A
 uerbo lacto, aliqui etiam delecto et oblecto deducunt.

Lactaria columna erat in foro boario, dicta quod ad

DE LACTE ET

eam infantes lacte alendos deferebant. Γαλιωρον Græcia tranquillum et serenum indigetat, quod nimirum instar lactis lene & æquabile sit. Lacteum eloquætiæ flumen in Liuiο commendatur, quod eius oratio candida, pura nitidaq; sit. Ορνιθεωρον γάλα, hoc est gallinaceum lac, inter parœmias numeratur, in opulentos, & quibus omnium rerum copia suppetit. Aut de rebus inuētū raris, ideoq; preciosis. Anaxagoras in physicis lac gallinaceum, album in ouis liquorem esse scriptum reliquit, quod Athenæus secundo dipnosophistarum libro testatur. Lilijs flos coronarius, emaculatissimi omnium candoris, ob nobilitatem regius à quibusdā dictus, & Iunonis rosa: natus enim ex eius lacte dicitur, cum dormiente dea admoto uberibus eius Hercule, uago pueri & incerto suctu diuinum lac in terram decidisset. Nos hoc tetraſticho figmentum comprehendimus.

LILIA.

Dum puer Alcides diuæ fagus ubera suxit

Iunonis, dulci pressa sopore fuit:

Ambrosiumq; alto lac destillauit Olympo

In terras fusum, Lilia nata sumus.

Meta lactis, est caseus ad formā metæ factus. Mart.

Fert ille ceris cana cum suis mella,

Metamq; lactis Sassinatæ de sylua.

Camelinum ab hominis lacte dulcissimū, præcipue
si ad

Si ad unam mensuram tres aquæ addantur. Bos ante partum non lactescit, asina protinus. Pullo eius, ubi pingue pabulum est, biduo à partu maternum lac pressisse mortiferum: genusq; morbi uocatur colostratio. Et infantes colostrati, densato lacte in casei speciem. Ex proximo semper à partu colostræ fiunt: quæ nisi admisceatur aqua, durecant in pumicem. Est autem colostræ, siue ut Plinius, colostrû, prima à partu spongiosa densitas lactis. Martialis:

Surripuit pastor, quæ non astantibus hædis,

De primo matrum lacte colostræ damus.

Theodorus Gaza pro coitu lactis quocûq; colostrum plerumq; accipit: itemq; pro eo, quod ab Aristotele trophalides appellantur. De colostro et Martialis poeta meminit, et Lucilius, et Plautus in Pænulo: Mea (inquit) colustræ, meum cor, meus molliculus caseus. Inter opera uero gancæ pretiosissimû ex lacte caput uocatum: quod Britanni atq; Belgæ cremorem lactis hodieq; nominant. Conficitur et quæ spuma lactis dicitur insubriæ, supra memorati cremoris amula, quam Græci aphrogala, ut inquit Aëtius, appellant.

Vtrinq; dentatorum lac non coit. Tenuissimum Camelis, mox Equabus, crassissimum Asinæ, ut coaguli uicem impleat. Omne lac igne spissatur, frigore fere scit. Spissatû igni pyriathes et pyrihephthon uocari à Græcis, author est Aëtius. Meminit et Iulius Pollux.

Sicut spissatum coagulo pyctes, qd' rustici nostri (scribit Hermolaus Barbarus) lac iuncatum à iunco & ca rice, aut quibus alijs segestribus inuoluitur, appellant. Athenæus uero primum lac pyrihepthen et pyrihepthon tradit uocari. Photion primum lac à Græcis etiam pyos & pyon dici uoluit: alioqui pyos & sanguis concretus est, quod & pus dicitur. Pultem ex ouo & lacte oogala medici cognominant. Mulgere, lac est è mammis exprimere. Verg. lib. 3. Georg.

Quod surgente die mulserc, horisq; diurnis,
Nocte premunt. Αμέλγην idem Græcis innuit, & Βόσδαλγην. Vsurpatur etiam emulgeo. Colu. libro 5. Sed priusq; hoc fiat exiguum emulgendum est. Terentius in Phormione per translationem dixit: Emulsi argento senem, quod est, sine labore sustuli. Immulgeo Plinius usus est: Fabulosum, inquit, arbitror de strigibus ubera eas infantium labris immulgere. Mulstra ipsum lac mulctum, uel ipsam lactis extractionem, uel uas in quod mulgetur, significat. Sed pro uase mulctrum quoque & mulctrale reperitur, apud Græcos πέλλα & ἀμολγέυς. Verg. libro 3. Georg.

Hinc largi copia lactis,

Quam magis exhausto spumauerit ubere mulstra,
Læta magis pressis manabunt ubera mammis. Idem,
Bis uenit ad mulctram, binos alit ubere foetus.
Idem in Georg. Implebunt mulctralea uaccæ.

Horat.

Horat. in Epo. Illic iniussæ ueniūt ad mulctra capelle.

Item à mulgeo caprimulgi dicti, quos Aristoteles
 ἀιγὸβήλας uocat. Aues sunt grandiores merula a-
 spectu, fures nocturni, interdum enim uisu carent. In-
 trant pastorum stabula, caprarumque uberibus aduo-
 lant, ob suctum lactis: qua iniuria uber emoritur, ca-
 prisq; ita mulctis oboritur cæcitas. πεδλαυτῆς, is di-
 citur qui mulget, aut ipsa mulctra, nempe uas pastora-
 le, scaphiforme, latiore habens fundum, in quod ea
 mulgetur lac à uerbo πελεκῶ, id est cultro quidpiam
 fabrico, unde ἔ πέλεκυς, id est securis instrumen-
 tum fabrilis ad secandum. A pella uoce Græca diminui-
 tiuū habetur πεδίς, à quo fieri potest Latinos suam
 peluim mutuatos esse. Νυκτὸς ἀμολγὸν apud Ho-
 merum diuersimode exponunt: sum qui tempus quo
 mulgentur oues, ut uespertinum aut matutinum cre-
 pusculum accipiant: sunt qui noctem intempestatam,
 cum nulle pecudes mulgentur: alij deniq; aliter. Α-
 μολγοί etiā per translationē nominātur, qui Remp.
 emulgent, ἔ compilant. Coagulare lac, Græci di-
 cunt πηγύνου γάλα, ἢ τρέφου, ἢ συνισάνου.
 Occurari circa lac, eduliaq; de lacte, γαλουργῆν,
 ἔ γαλακτοουργῆν: ut circa caseum, τυροκομῆν.
 Τυρόκνη uero ἔ τυρόκνησις, instrumentum est co-
 quinarium, quo foraminato caseus disteritur minuta-
 tim. Γαῦλος aut γαυλός idem est quod πέδιλα, ἔ

DE LACE ET

σκαφίς, scilicet uasa ad mulgendum destinata. Epis
grammata γαυλοῦς γλαγόπικας cognominant,
quod lac in ipsis coëat. Siquidē γλάγος pro γάλα
poëticum est. Hinc γλαγερὸς ἢ γλαγός, hoc
est, lacteus. τυροκομῆον, fiscella est in qua caseus
seruatur. τάλανος, calathus, in quo coagulatur. τὰς
σὸς ἢ τὰρρὸς, ἢ κρεμάσρα, fiscilla sunt in quibus
suspensus exiccatur. Nanq; τέρεον est siccare.
Interpres Odysseæ Homericæ docet etiam φυγὸν uel
φυκτῆρα idem esse quod καλαθίσκος, scilicet instru-
mentum in quo casei formantur, διότι ἐν αὐτοῖς
ψύγεται τὸ γάλα. Μάλαρ ἀμολγαίην Hesiodus
pastoralem ἢ crassam mazam nuncupauit. Cala-
thum Seruius interpretatur uas æneum in quo lac, uel
recēs caseus distrahitur. Sed Ouid. 4. Pastorum canit:
Hæc implet calathos lento de uimine nexos.

Hinc diminutiuum calathiscus extat,

Fiscella, uas uimineum, aut ex iuncis, quo lac coa-
gulatur, dum caseus exprimitur, uel in quo casei seruntur.
Pollux τυροφορῆον appellat. Tib.

Tunc fiscella leui detexta est uimine iunci,

Raraq; per nexus est uia facta sero.

Huius aliud diminutiuum fiscinula. Nam fiscina ma-
ior est, qua feruntur paleæ, fœnū, frōdes, ἢ id genus re-
liqua. Licebit qualū et quasillū eodem sensu accipere.

Festus: Calathos Græci nos dicimus quasillos. Fiscelli
uocitati

uocitati sunt mollis casei appetitores, quemadmodum
 catillones, catillorum liguritores. Gallion herba no=
 men tulit, quod pro coagulo lacti sit, habet enim quan=
 dam acrimoniam, Galli musquetum minus indigetant,
 Germani megerfrut / alij vnser Frowen bette=
 strow. Aparine pastores uice coli utuntur, pilos
 ex lacte auferentes, nimirū circumactis per lac folijs,
 quorum asperitas adeo tenax est, ut facile quicquid
 tetigerit apprehendat, nam et uestibus haeret præter=
 euntium, ea causa φιλόνησσορ appellam, Vernac=
 ula lingua Fläberfrut / Gallicè grateron dicitur.

Collacteus, ὁμογάλακτος, συγγάλακτος, qui
 uno & eodem lacte nutritus est. Iuuenalis:
 Quid dicat notæ collactea Mauræ.

Naturæ lac imitatur amygdalatum, quod tum ad
 delicias, tum ad sanitatis beneficium ætas nostra fre=
 quentiſsimè parat. Amygdalæ circiter libræ pon=
 dus calida resoluntur, ut facilius cortice spoliemur,
 deinde cum pane excuato tunduntur. Tunſæ ac diſ=
 solutæ recenti aqua in cacabum perſetaceum fundun=
 tur, et procul flamma in carbonibus agitæ cochleari
 propter fumum, coquuntur. Sacharis adiicitur ſelibræ.
 Parum cocturæ amant. Liquidū enim hoc ſerculū ma=
 gis quàm ſpiſſum placet. Sunt qui et aquam roſaceam
 addant. Anſeris lac uocamus lingua uernacula, an=
 ſerinū pingue lacti incoctū, ſachare uiuisq; paſſis adie=
 B S

DE LACTE ET

Etis: hoc inter lautelas recēsetur. Libet huc ascribere
uersus aliquot ex 9. lib. Odyssæ de Cyclopiis antro:
καρπαλίμως δ' εἰς ἄντρον ἀφικόμεθ', οὐδέ μιν
ἐνδ' οἶον

ἐύρομεν, ἀλλ' ἐνόμμενε νομὸν κατὰ πίονα μῆλα.
Ελθόντες δ' εἰς ἄντρον ἐθήκεμευδα ἕκασα.
Ταρσοὶ μὲν τυρῶν βρίθον. σείνοντο δ' ἐσσηκοί
ἀρνῶν ἢ δ' ἐρίφων, διακεκριμένα δ' ἐέκασα
ἔρχατο. χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δ' μέτασθαι,
χωρὶς δ' αὐτ' ἔρσαι. Νῶον δ' ὄρῳ ἄγεα πάντα,
Γαυλοῖτε, σθαφίδες τε τετυγμένα. τοῖς ἐνάμελ

Ego utcunq; ita reddidi:

(γερ.

Mox antrum sumus ingressi, non incola nobis
Inuentus, pecudes aberat per rascua ducens.
Singula nos soli contemplabamur in antro.
Caseus in calathis multus, stabula omnia plena
Agnis atq; hædis. Distabant ordine certo,
Prius maiores, mediâq; ætate seorsim,
Priuatimq; recens nati. Mulctralia cuncta
Plena sero stabant, quibus immulgere solebat.

Et paulò post:

ἐζόμενος δ' ἤμελ γερῶν, ἢ μὲν κῆρας αἴγας,
πάντα κατὰ μοῖραν, ἢ ὑπ' ἐμ βρυομ ἠκερ ἕκαστ'.
αὐτῖκα δ' ἠμισυ μὲν θρέψας λευκοῖο γάλακτος
πλεκτοῖς ἐν ταλάροισιν ἀμψάμενος κατέθηκε.
ἠμισυ δ' αὐτ' ἔσκησε μὲν ἄγεσιν, ὄφρα οἱ εἴη

πίνειν

Πίνειν δ' αἰνυμένω, κ' ὅτι ποτὶ δ' ὄρωσιον εἶν.

Latine uerti sic potest:

Ille sedens mulgebat oues, simasq; capellas
Rite sciens operis, subrumos matribus inde
Subicit foetus. Tum pulchra coagula lactis
Dimidij imposuit fisci de uimine lento.

Quicquid erat reliqui uasis bene condidit amplis,
Vt biberet, coenaeq; sibi seruaret in usum.

Oogala, id est lac ouis permixtum, cibus est dysentericis commodus, tum ab Aëtio lib. 9. cap. 45. tum Paulo lib. 3. cap. 42. proditus, ad acredinem humorū contemperandam, supra nutrimentum quod abunde inde corpori accedit: quare etiam ut refocillandis uiribus defectis congruens, ab eodem Aëtio lib. 11. cap. 18. praescribitur.

Oxygala quomodo fiat. Verba sunt Columellæ lib. 12. cap. 8.

OXygala sic facito, ollam nouam sumito, eamq; iuxta fundum terebrato: deinde cauum, quem feceris, surculo obturato, & lacte ouillo quam recentissimo uas repleto, eoq; adijcito uiridium condimentorum fasciculos, origani, mentæ, cepæ, coriandri. Has herbas ita in lacte demittito, ut ligamina earū extent. Post diem quintum, surculū, quo cauum obturaueras, eximito, & serum emittito. Cum deinde lac coeperit

DE LACTE ET

manare, eodem furculo cauum obturato, intermissoque triduo, ita ut supra dictum est, serum emittito, & fasciculos condimentorum exemptos abijcito, deinde exiguum aridi thymi, & cunule aridae super lac distringito, concisiq; sectiui porri quantum uidebitur, adijcito, & permisceto. Mox intermisso biduo rursus serum emittito, cauumq; obturato, & salis triti, quantum satis erit, adijcito, & misceto. Deinde operculo imposito, & oblinito, non ante aperueris ollam quam usus exegerit. Sunt qui satiui uel etiam syluestris lepidij herbam cum collegerunt, in umbra siccent: deinde folia eius, abiecto caule, die & nocte muria macerata expressaq; lacti misceant sine condimentis, et salis quantum satis arbitrantur, adijciant, tum cetera, quae supra praecipimus, faciant. Nonnulli recentia folia lepidij cum dulci lacte in olla miscent, et post diem tertium, quemadmodum praecipimus, serum emittunt, deinde compertam satureiam uiridem, tum etiam arida semina coriandri, atq; anethi, & thymi, & apij in unum bene trita adijciunt, salemq; bene tostum cribratum permiscunt. Cetera eadem quae supra faciunt. Hactenus Columella. Qui etiam alibi carnine cecinit: Ponitur & lactis gustus quae condit herba: lepidium intelligens, quam Paulus Aegineta in coxendicis curatione lib. 3. cap. 77. fruticosam esse herbam docet, laurinis folijs multo maioribus. Hanc esse iudico, cuius folijs

līis nostri loco sinapis utuntur, imposito inde nomine.

De eodem & butyro Plin. lib. 28. cap. 9.

ELacte fit & butyrū barbararum gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat. Plurimum ē bubulo, & inde nomen: pinguisimū ex ouibus. Fit & ex caprino, sed hyeme calefacto lacte, æstate expresso tantum, crebro iactatu in longis uasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, aliās præligato. Additur paulum aquæ ut acefcat. Quod est maximè coactū, in summo fluit: At id exemptum addito sale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod supernatat, butyrum est, oleosum natura. Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius astringere, mollire, replere, Vide librū
finem. purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum acefcit, utilissimum est stomacho. Ad calidam uentriculi intemperiem salubriter propinatur. Oxygalactinus caseus, id est ex acido lacte paratus à Galeno probatur. Oxygala non lædit dentes, ut lac purum, nisi frigidiores fuerint, quibus aliquando stuporem infert. Sic & in frigido uentre nō probè coquitur. In temperato, difficulter quidem, non tamen prorsus incoctile est. Cæterū calidus uentriculus præter id quod nihil offenditur eius usu, etiam inuatur:

DE LACTE ET

Quinetiam si prius niue refrigeratū fuerint, sine molestia ipsum ferunt. Ad eò plurimorum alimentorum facultates nō debent absoluta ac simplici oratione tradi, sed pro diuersis utentium affectibus distingui. Est autem in genere oxygala frigidum, crassiq; succi, quælia cuncta crudum generans humorem, & calculos in renibus, si iusto calidiores fuerint, neq; satis amplos habuerint meatus. Habet autem oxygala non amplius acrem calidamq; seri qualitatem, neq; calidam ac pinguem butyri, sed solam casei naturam. Hoc Constantinus oleo iniectum, aut terebinthi folijs inuolutum tenerum permanere scripsit.

Lac etiam sine coagulo cnici semine & floribus albæ spinæ coit. Item si calfacto frigidum acetum mulsum, uinumue mulsum inspergamus: uel si in ipsum uas frigidissimam aquam continens demittamus: hanc lactis partium disgregationem Græci $\chi\iota\sigma\tau\mu$ nominant. Colostrum uero siue protogala, uel parum in calido cinere feruefactum sponte sua citra aliorum opem coagulatur. Vbi mel & coagulum ei miscetur, tenuis & aquosa pars separatur: utuntur autem aliqui in cibo, tamum coagulata parte, quæ caseosa, & coagulifacultate calida igneaq; & melle constat. Alij simul & serum bibunt, siue ex aquo, siue alterum altero abundantius. Quamobrem uenter magis minusue cieatur, pro seri portione. Euidens et hoc est, plus ali cor
pus

pus eorum qui tantum quod crassius est, sumpserunt: minus qui pariter serum commiscunt. Eadem ratio in colostro discrimen efficit, etenim sine melle agrius coquitur, succi crassioris est, tardius descendit. Virisq; mixtis & illorum contraria coningunt, & corpus uniuersum copiosius nutritur.

Differentia lactis ab anni temporibus.

Lactis ab anni partibus non exigua habetur differentia. Vernum, ut proximum à partu, liquidissimum, progressu temporis crassescit. Aestate media ipsum quoq; mediocre fit. Probatum maxime aestiuum ueluti concoctum facile, & odoratum.

Ab ætatum differentijs.

Vigentium animalium lac optimum, iuniorum liquidius, seniorum aridius est.

Differentia lactis ab animalibus.

Bubulum quidem pinguisimum, crassissimumq; nutriendo & moderatè penetrando idoneum. Camelinum liquidissimū tenuissimum ac minime pingue, licetq; plurimo sero abundet, tardius tamen secedere longa experientia compertū est. Equinum uero ocysus descendit, similiq; modo asininū, quod & paucissimæ pinguedinis particeps est, propterea raro in

DE LACTE ET

alicuius uentriculo transit in caseū. Caprinum substantia temperatum, purgando quidem bubulo imbecillius: ad reliqua uero satis idoneum, & nutriendo non parum efficax. Crassius isto ouinum est, sed eius frequens usus cuti uitilignes albas inducit. Suillum pinguisimum omnium, ut ad concretionem coagulo non indigeat, ac perquam modicum seri excernat, deo coctumq; ocyssimè coaguletur. Ideo neq; facile seccat, neq; uentriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat.

Lactis differentia ab habitu animalium.

A Saniori animali salubrius semper lac emulgetur. Pecorum autem morbi deprehenduntur cutis gracilitate, glabricie, panis, impetiginibus, scabie, macilentia. Nigriora pecora robustiora ferè sunt, quod etiam carnū suarū sapiditate dignoscitur. Candidiora magna ex parte imbecilliora deprehendimus.

A pascuis.

PAscutorū uarietate lac plurimum differt. Diuersa enim animalia diuersas herbas depascunt. Virens igitur herba, ac prope aquas nascens, liquidius pauciusq; lac suggerit. Solidior uero ac montana, ad lactis probitatem copiamq; parandam commodissima est. Pabula astringentia lac gignunt, quod astringit, sicut
acria

acria & præcipue cathartica, ut scāmonia, ueratrum, & lactariæ herbæ, quod aluum euertit: à cytiso uero dulce ac pingue producitur.

Quibus competat lac.

PLurimi succi, plurimiq; alimenti omnium propè quæ cibo assumuntur, lac esse iudicatur, qd' optimum sit. Quoniam uero aduersis sibi partibus atq; uiribus componitur, deijcientibus, inquam, & sisten-
tibus, obstruētibus & attenuantibus, debent eius qua-
litates ab utentis natura non alienæ esse. Itaque la-
cte usurus, apertos uiscerum meatus, uenasq; latas &
amplas habere oportet, ut integram utilitatem perci-
piat. Lactis quidem commoditates à priscis quoque
medicis recensentur: moderata inquam alui deiectio,
boniq; succi generatio: & quod per uenas digestum
bonam quidam carnem meliorem facit: mordaces au-
tem humores expurgat, quoscunq; inuenerit: qua de
causa urinæ difficultate, & acri fluore uentris labo-
rantibus non tantum bibitum, sed inferius quoq; per
clysterem iniectum confert. Ad acres & erodentes
defluxus utilissimum est: haud solum quod eos à mem-
bris affectis abluat, humiditate abstergente, quam in
parte serosa continet, sed etiam quod membris illitum
crassitie & pinguedine sua non sinat nudis humores
acres influētes occurrere. Ergo ad pulmonis, intestino

rum, renum, uesicæ, uteriq; ulcera, ad exanthemata, dothienas, cæterasq; cutis asperitates, efficacissimum medicamentum est. Ad cantharides etiam & buprestim epotam: deniq; aduersus quæcunq; putrefaciunt & exulcerant. Contra hyoscyamum peculiare præsidium est, illico enim prudētiores affectos reddit. Ad faucium quoq; ulcera, à quacunq; causa euenerint, sed præcipue ab angina, aut ab ephemeri sumptione ore collutum confert. Potum his qui non aluntur, arefasctis, & qui post morbum non reficiuntur, summopere opitulatur. Ad acres oculorum fluxiones, & hyposphagmata utiliter adhibetur: extra uero genis illitum hora somni, cum ouo & rosaceo, inflāmationes ipsarum mitigat. Idem facit & in sedis, pudendorumque ulceribus, prorsusq; ad omnia quæ mitigatione indigerint, ob inflāmationē aut erosionem, aut quampiam corruptionem, efficacissime adhibetur: idē & medicamentis, quæ anodyna appellantur admixtum, cancris illinitur. Quale illud est quod diapompholygos dicitur. Omnino enim lac sedandi uirtute pollet, præcipue si decoctione, aut alio artificio copia serosi humoris exhausta sit.

De modo, mensura, ac tempore utendi.

Qui lac ebiberit, summe cauere debet, ut interim à reliquis cibis abstineat, donec illud exactē

exacte concoctum sit, atq; alio secesserit. Nam si eonondum confecto nouum alimentũ ingesseris, præter quod ipsum putrescet, etiam quicquid adieceris, simul ad putredinem trahet. Mane uero bibendum nuperimè mulctum, atq; interim magno labori parcendum, sensimq; deambulandum, interiectis quietibus, quæ tamen citra somnum sint. His enim cõditionibus potum facile secedit, educens secum quæ superuacua fuerint. Illud enim præ cæteris maxime obseruari oportet, ut primum semper secedat: quod ubi secesserit, nouum bibendum est. In principio igitur secedit quidem comode, purgans nõ quæ in tota corporis mole sunt, sed quæ in uentriculo, intestinis, proximisq; membris continentur. Postea uero iam per uenas distribuitur, atq; optimè nutrit, neq; amplius deijcit aluum, sed potius sistit. Mensura autem sumendi omnibus cõmunis præfigi nequit: sicut & reliquis alimentis non alius modus imponitur, nisi quatenus facile tolerantur. Idem contra erodentes humores, & præsertim qui impacti sunt, simul cum modico melle utiliter exhibetur. Ita enim scèlicius sumitur, magisq; et abstergit, & aluum deijcit: potest & sapæ, aut passi quidpiam admisceri, ut stomacho magis conferat. Addito sale magis aluum citat, sed inuocundius est.

Quibus lac obsit. Ex Galeno.
 Vod quidem plurimo sero abundauerit tua

DE LACTE ET

tissimum, licet temere quis utatur. Cui uero modicū serri, casei plurimum inest, eius frequens usus non omnibus tutus est. Renibus enim officit ad calculum generandum paratis, obstructionesq; & morbos hepatis illis adfert, quos aptos inuenerit. Tales sunt qui uasorum ab simis ad gibba hepatis alimentum distribuentium fines angustos habent: sed neq; capiti cōmodum est, nisi cui ualde robustū fuerit: sicut neq; hypochondrijs, quæ facile intumescunt: plurimis uero inflatur, & perpauci sunt, qui hoc uitium euadant. Eiusdem usus assiduus dentes lædit, & gingiuas flaccidas marcentesq; reddit, ac dentes ipsos putredini erosioniq; exponit, præsertim crassius lac. Nam asininum obtenuitatem nedum dentibus nocet, sed etiam abstergendo prodest. Igitur post reliqui lactis usum dentes colluendi sunt uino diluto, quod potius cum melle fuerit: aut si caput non offendatur, etiam meraco uino. Quicquid enim dentibus inhaesit, ita abstergitur. Inutile lienosis & iocinorosis lac est, uertiginosis, comitialibus, neruorum uitijs, febribus et capitis doloribus. Nisi quis purgationis causa, quod scissile uocant, biberit, inferius exponendum, quo pacto fiat.

De lactis decoctione.

Lac decoctum absumpto sero, nullatenus aluum ducit: exhibetur quibus uenter ab acribus excrementis

mentis eroditur, & his qui dysenteria, aut biliosa fluxione à ieiuno intestino erumpente infestantur. Modus conficiendi duplex: aut enim lac decoquitur, quousque pars serosa exhalauerit: aut feruidi lapilli iniiciuntur. Sed quod per lapillos paratur, crassius est, ideo inutilius. Sunt qui crematorum lapillorum cinerem in lac conijciant, quod ad putrescentia ulcera efficacius medicamentum est: his ergo omnino offerendum, quod per lapillos conficitur, reliquis quod decoquitur. Rectius decoquetur assiduo agitato, ne secerneatur. At si quid ori lebetis infederit, spongia pura extergendum est: sepe enim reliquo decocto commiscetur, ac totum corrumpit. Ita uero per lapillos conficitur. Lac prius excoquitur, donec plurimum humoris exhalet. Inde tot durissimos lapillos incensos in lac conijcito, quot serum profus absument. Nec segnius lapillis, imò & potentius, laminae ferreae ignite in lac coniectae idem efficiunt: inest enim ferro uis astringendi, ideo quam plures ferreas rotulas mucrone uirgulae infixas praeparamus, ut commode ueluti capulo ferrum cadens tollatur, haud secus quam in cauterijs facere consueuimus. Lac tamen ita confectum in stomacho ad casei formam facile permutatur: propterea tutius quidpiam aquae admiscetur, quod plures medici factitant, totum prius serum absumendo, mox sinceram aquam infundendo: neque uero seri humiditatem, sed acrimoniam uitant,

qua stimulat aluus.

De lacte in genere.

LAc nobis & cibi et medicinae pariter usum praestat. Salubre quod syncerum purumque est, nullius omnino amaritudinis, uel aciditatis, uel falsedinis, uel acrimoniae, uel foetoris particeps. Sed, ut ita dixerim, bene olens, uel saltem odore carens: quod si ei quippiam iucundi odoris inerit, constat & idem nonnihil dulcedinis habiturum. Sit sibi ipsi continuum optimum lac, unguis instillatum non defluat, et prout lacti conuenit, splens dens. Super omnia, quoad eius fieri potest, similes habeto partes. Non enim exacte hanc dotem, ut mel optimum, recipit. Quo uero tale lac fiat, & idoneis nutrimentis alendum animal est, & exercitationibus mediocribus adiuuendum: & pullus, si quem lactat, auferendus.

De his quae cum lacte cibi gratia coquuntur.

LAc cum aliquo crassioris succi edulio quam maxime decoctum, abijcit quicquid ei flatuosum inerat, ac magis nutrit, aluique fluxionibus, & tenuibus a capite ad pectus distillationibus congruit. Aduertendum tamen ne quodpiam uiscerum latentem offendat: diuersa enim multorum natura est. Neque satis tuta huiusmodi alimenta sunt, nam hepatis facillime obstruunt & renum calculos gignunt. In lacte coquuntur amyli,

amylum, simila, chondrus, tragus, oryza, olera quædam, panes, qui & ipsi crassi sunt succi, si non probe cocti, neq; ritè parati sint, neque salis & fermenti, quantum sufficit, habeant.

De lactis sero, ex Galeno.

Serū ob suas abstergendi vires ad alui deiectiones, tum potum, tum per clysterem iniectum assumitur: absq; erosione enim abluit, extergitq; ab intestinalis acrimonias, ut optime quispiam sero, uice aque, ulcera acri sanie manantia lauare possit. Imò & medicinæ quarū uis est discutiendi enchymomata et melasmata, id est sanguinem sub cute concretum, & liuores, sero rectius quàm aqua è cute abluuntur. Eodè ad liuores oculorum & hyposphagmata, id est sugillationes, idoneis medicamentis commixto utimur, qđ ita præparatur. Lac (excepto suillo aut ouino, utrunque enim sero reddendo ineptum) uegetiori igne decoquito, assidue æqualiterq; uersando: quo effervescente, tantisper cessato, & si adhuc magis efferbuerit, in profundum uas ad hos usus paratum frigide plenum, repente ollam imponito, illico enim consistebit: quiescente seruore rursus decoquito: cumq; satis bullierit, bis aut ter oxymelite aut posca conspergito, nanque ita statim ab caseo serum secernitur. Secretum cribro setaceo excolabis, atq; ubi crassa & pituitosa excre-

menta redūdare opinaberis, oxymeliti admiscebis: ubi
 uero acria & biliosa, tum poscā potius adijcies. Seru-
 usus ad imbecillos est, & inedia grauius affectos, pri-
 moq; serum cum sale exhiberi oportet: ubi uero pur-
 gatio inceperit, tunc sal remoueri, idemq; per inter-
 ualla alternatim repeti debet, donec satis materiae pur-
 gatum sit: copia pro uirium ratione expendenda est.
 Ac licet non multum peccaueris, si plus etiam exhibue-
 ris, certa tamen mensura ad heminas quinq; accedit.
 Talis igitur sit præparationis modus, tametsi Cares se-
 cus conficiant, trito enim cnici semine lac coagulan-
 tes, postea excolantes, adiecto sale aut marina aqua,
 rursus decoquūt, atq; ita propinant. Quod quidem
 sicuti efficacius, ita longè insuauius est, omninoq; pro-
 lixæ decoctiones medicamentosius serum efficiunt. Si
 uero quispiam uehementiori euacuatione indigerit,
 thymi triti admisceto tres aut quatuor drachmas: quā
 si adhuc augeri uelis, pro thymo epithymi tantundem
 adijcies. Medicamenta tamen uitari oportet, nisi ma-
 gna necessitas urgeat. Serum simplicissimum mollioribus
 corporibus præcipuè conuenit, quorum uentres
 tantum & intestina abluere purgareq; cogitamus.
 Item his quorum intestinum à quacunq; medicina fa-
 cillimè ulceratur: & quorum uentres biliosa intempe-
 ries uexat: & quos angunt inania egerendi desideria
 quæ tinesmi uocantur: & quorum renes, uesica, &

uterus

uterus ulceris periculū subeunt: & gracilibus qui non aluntur purgatione nihilominus indigentes, his omnibus serum exhibendū, nec sale, nec quopiā medicamento adiecto. Pueris, melioribus, senibus tutissime datur hæc medicina uel sub ipso canis feruore, quo præcipuè tempore reliqua oīa medicamēta suspecta sunt. Efficaciori sero utetur aliquis ad corpora & morbos, quæ ualidioribus præsijs indiguerint, præsertim ad diuturna exanthemata, liuentesq; uaros, ad omnesq; humorū deprauationes in cutim tendentes, ut lepram & consimilia, ad antiqua ferimāq; ulcera, ad capitis achores, & huiusmodi. Item ad oculos assiduè fluentes, ad palpebrarū scabiem, ad faciei maculas, imò et ad diuturnas febrium periodos, & ad hos qui ab aduersa ualetudine in hydropem pergunt. Hæc serè Galenus.

Serum uulgus medicorū aquam lactis aut casei uocant, tenuior enim lactis & aquosa pars est, & tanquam sanies diluta. Non laudo qui lac corruptum, aut lactis fecem definierunt. Verg. Acrcmāq; Molossū pasce sero pingui. ὀπρὸν Græci cum duplici aut simplici ῥῶ proferunt. Videtur à masculino articulo & ῥῶσ compositum, quæ uox fluidū liquorem indicat. Aut à solo ῥῶσ per metathesim ὀρὸς factū esse. Vtrouis modo scriptum syllabam ultimam acuit. ὀρῶσ enim paroxytonum per duplex ῥῶ tantum inuenitur, idē quod ὀρρὸπ ὑγιον, uel ὀρῶπ ὑγιον, uel ὀρῶπ ὑγιον.

DE LACTE ET

γιορ significans, hoc est infimam spinæ dorsi partem, ubi uertebrae desinūt, incipiunt nates. Phauorinus Camers Serum, inquit, aliàs Τυρόγαλα uocatur. Ορρεῖν δὲ est serescere, id est in serum abire. Plinius, Omne autem lac ab igne spissatur, frigore serescit. Lucilius tamen Latino uocabulo pro serenescere et siccari usus uidetur, cum canit:

Deniq; fluctuago suspensæ littore uestes
Vuescunt, tandem candenti sole serescunt.

Fortassis et serum appellatum fuerit, quod sereni-
nior hæc pars lactis, nimirum magis clara, tenuis, lim-
pida instar aquæ, minusq; crassa sit. Sereum et sero-
sum, Græcis ὀρρεῖν δὲ, non aliud quàm aquosum, flu-
xum et tenue signat. Serum iam multo potentiissi-
mum quidam ad tertias decoquūt, et sub dio refrige-
rant. In Erythea iuxta Gades insula unius stadij pa-
tente freto, lac sine sero premi tradunt, ut Strabo re-
tulit, tanta pinguitudine, ut in caseo consiciendo, aqua
diluatur. Bubulum ante omnia orthopnoicis prodest
cum nasturcio serum. Asininum potum podagra chi-
ragræue multos prorsus liberauit.

De butyro, ex Galeno.

Butyrum ex lactis præsertim bubuli pinguis-
sima parte fit maturandi uiribus, cum aliqua simul
discutiendi facultate, quæ tantum facere potest adhi-
bitum

bitum medijs inter duritiem mollitiemq; corporibus: horum enim inflammationes maturat, ac facile discutit, ut parotidas, inguina, oris inflammationes, aliosq; non paucos affectus in pueris & mulieribus sæpe hoc solo præsidio sanauerimus. Nam duriorum corporum tumores præter naturam butyrū nunquam discutiet: scrotibus uero thoracis ac pulmonis, et laterum morbis cum melle mirificè confert: ac si solum quidē lambatur, efficacius maturat: sin cū melle et amaris amygdalis, minus quidē maturat, sed magis scrotus euocat.

De caseo ex Galeno.

CAseum quem probem nullū habeo, præter qui oxygalactinus dicitur, quoniam ex acido lacte fiat. Omnes enim concoctu difficiles sunt, ructus acidos excitantes, uentriculūq; flatu replentes. Pro conditura uero ratione ab coagulo acrimoniam comparant, humoremq; penitus, præsertim ueterascentes amittunt: quando etiam seipsis acriores, calidiores, siticulosiores, concoctu difficiliores, peiorisq; succi fiunt: ut ne id quidem ad noxam tollendam sufficiat, quod alioqui conferre solet, miscere inquam cum crassioris succi cibarijs, quod attenuare possit acrimonia sua. In caseo enim antiquo longè maius à succi prauitate, & ab incendente humiditate nocumentū acquiritur, quàm quod attenuandi uis corrigere ualeat. Fuit

DE LACTE ET

giendus igitur huiuscemodi caseus, nullius omnino
 particeps boni. Recentiore[m] uero omnibus præfe-
 rendum censeo, quem oxygalactinum uocari diximus.
 Cibo enim iucundus, & stomacho præ reliquis cunctis
 innoxius, neq; ita difficulter cõcoquitur, difficultèrue
 distribuitur, neq; adeo crasso succo constat, quæ om-
 nium caseorũ communis infamia est. E cæteris recens
 semper antiquo præstat: mollis duro: rarus laxusq;
 ualde denso & compacto: quiq; dulcissimus est, ei qui
 plurima salsedine offendit: sicut moderatè salsus, ei qui
 aut nimium aut nihil salis habuerit: gustu iucundus,
 ingrato: assatus crudo præfertur. Caseus uero elixa-
 tus, longè solidior est, omnes tamen reprobandi.

Medicamentum Galeni ex caseo antiquo ad
 callosos nodos podagarum,

Cum arthriticus quidam callosos in articulis no-
 dos habens ad me in curru delatus esset, occur-
 rit animo crus suis sale maceratũ ac peruetustum de-
 coquere, & eius decocto uetustissimum caseum ma-
 defacere, quem deinde in mortario exquisitè subactũ
 callosis nodis applicarem. Re ita peracta cum sine in-
 cisione effracta esset cutis ultrò, quotidie nodorum
 partes replebantur: quam utilitatem uir ille expertus,
 similem caseum secum detulit, non alio in posterũ me-
 dicamento usus. Cumq; exactè profecisset, amicos hoc
ipso

ipso morbo laborātes ad idem peragendū hortatus est.

De ui recentis casei, ex Galeno.

CAseus recentissimus humescensq; adhuc creditur maximo his esse adiumento, qui spumam argenti biberint, si assidue pro cibo offeratur. Potest & illitus sanguinolenta simpliciaq; ulnura glutinare, additis uitis, aut lactucæ, aut betæ folijs, aut lapathi, aut platani. Repellit enim & mediocriter refrigerat. Caseus uero oxygalactimus ampla etiam ulnura glutinat & discutiendi uim habet.

Plura de butyro.

Butyrum uim suam in mollibus precipue corporibus ostendit. Dentientibus pueris conuulsum, nihilo segnius melle gingiuas attenuat, unde dentes emergunt. Item oris omnes inflammatorios affectus, postquā humor influcns repressus est, discutit & concoquit. Itaq; cataplasmatibus miscetur forinsecus imponendis ad parotides, hypochondria, & bubones.

Βούτυρος aut Βούτυρον siue maris siue neutro genere pronuncietur, nihil refert. E pinguisima & oleosa lactis parte fit, interdum unā cum caseis relinquitur, seiuncto solum sero: unde casei quandoq; tam opimi, ut adiposum humorem destillent. Butyrum spuma lactis est, concretius quā serum. Hippocrates

DE LACTE ET

alicubi uocauit picerion, interprete Galeno in glossis Hippocraticis. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimū confit, ut miretur Dioscoridem Galenus, quod ex caprino & ouillo confici lacte dixerit. Ex caprino tamen fieri solere, testis est Plinius.

De butyro, ex Dioscoride.

Commandatur in primis è pinguisimo lacte butyrum, tale autem ouillum est. Paratur etiam de caprino, in uasis lacte concusso: quicquid enim inest pingue, iactatu à reliquo secedit. Natura ei oleosa, laetis ferè uim sequitur, eoq; ciet uentrem affatim haustum. Absentis olei uice, contra uenena, substituitur. Cum melle gingiuis affricatum dentitionem promouet. Pruritus quoq; gingiuarū ante dentitionem mitigat. Aphthas, id est oris ulcera, puerorū sanat. Foris illitum, pingue corpus & nitidū seruat. Pustulas, quas Græci psyracia uocant, arcet. Vteri inflammationes duritiasq; butyrum sanat, quod uirus non respicit, neq; uetustum est. Intestinis iniicitur ad sua tormina, quæ dysenteriam uocant: & ad Colon exulceratum. Utile fuerit mixtū his quæ suppurationem accelerāt. In primis neruorum, membranarum cerebri, uesicæq; colli uulneribus applicatur. Replet, expurgat, carum producit. Aspidis morsus alexicacum est. Olei loco in obsonia, adipisq; uice in dulciaria conijcitur.

Fuligo

Fuligo ex butyro quo modo colligatur, ex Dioscoride.

Butyrum in lucernam nouam ingestum accenditur, fictiliq; operculato, qd' supernè in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur. Subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere institueris. Penna post deraditur ad usus. Eius effectus est in medicamentis oculorum exiccare, & astringere. Fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit.

Plinius lib. 11. cap. 54. Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; vires, ut butyrum, ut hippace, glycyrrhizon.

Ex Plinio de lactis usu aduersus uenena.

Asimino lacte potu uenena restinguuntur. Peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut uiscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpasum, aut pharicon, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportebit recenti utendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Lacte equino uenena leporis marini, & toxica expurgantur. Sic quoq; lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt, maxime supra dicta,

DE LACTE ET

Et si ephemerum impactū sit, aut si cantharides datae, uomitione omnia egeri. Sic et caprino iure cantharides. Contra sanguisugas potas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto, quod et per se prodest contra uenena. Nam si oleum non sit, uicem eius representat. Multipedū morsus cum melle sanat. Caprinus caseus recens, his qui uiscum biberunt: lac uero contra cantharidas remedio est, et contra ephemerum potum cum taminia uua. Hæc Plinius.

Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininū, ouillumq; postremo uaccinū. Aegineta.

Asininum conferre aliquid candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniunx, quingentas per omnia secum foetas trahens, balnearū etiam folio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoq; cutem credens.

Ex Dioscoride quædam de lacte, in superioribus minus explicata.

Lac intestinorum et stomachi inflationes facit. Aluum minus mouet caprinum, propterea quod caprae multo astringente pabulo utuntur, quercu, lentisco, olea et terebintho: quam ob causam stomacho etiam utile est. Bubulum, asininum, equinumq; magis aluum solunt. Aluum stomachumq; euertit lac, ubi pabulum fuerit scammonia, ueratrum, mercurialis herba,

herbâ, aut clematis. In iustinis montibus capræ ueratri albi tenera folia depascentes tum ipsæ uomunt, tum lac uomitorium reddunt. Datur lac recens cum crudo melle, admixta aqua & exiguo sale cōtra summæ cutis pruriginēs, papularum eruptiones, & cacochymiam, id est paruos humores. Semel decoctum minus inflat. Alui fluoribus, & exulceratis interancis medetur ignitis calculus ad dimidias decoctum.

Serum lactis his datur, quos siue acrimonia purgare uoluerimus, quales erunt, atra bile laborantes, committiales, lepræ, elephantiasēs, & toto corpore papularum eruptiones. Secernitur autem omne lac, & fit quod Græci $\chi\iota\sigma\acute{o}\nu$, id est scissile, nomināt, in nouo fictili seruens, recenti siculnea rude agitatum, ubi bis tēruē inferbuerit, totidem aceti mulsi cyathi superinfunduntur, quot lactis heminæ sunt, sic enim discedet à lacte serum. Oportet tamen, ne dum coquitur seruire redundet lac, spongia ex frigida aqua continuè fictilis labra perfricare, argenteumq; sextarium frigida aqua plenum in lac demittere. Datur bibendū hoc serum heminis per interualla temporis usque ad quinās. Verū à potu eius spatari bibentes per interualla illa temporis oportet. Facit præter supra dicta recens lac ad letalium uenenorum erosiones incensionēsq; quales in cantharidibus fiunt, picearum erucis, salamandra, buprestide, & aconito. Contra colchicum

DE LACTE ET

siue ephemerum priuatim suam laudem habet bubulum. Colluuntur lacte salubriter oris & tonsillarum exulcerationes. Asininum præcipuè gingiuas & dentes gargarissatum confirmat. Tinesinis, aluiq; fluoribus ulceratis calculis littoralibus ignitis decoctum lac prodest. Idem infunditur clystere per se, aut cum pituitosa, aut halicæ succo, mirificè leniens intestinorum erosiones. Infunditur & uteri ulceribus. Lac schiston uocatur quasi scissile ac diuiduum, quoties uidelicet concretam eius partem, quæ casealis dici potest, ab serosa, ut Galeno placet, separamus. Improprie tamen schiston, inquit, lac nonnulli appellant id in quo aut littorales calculi, aut ferrum ardens restinctum sit.

De humano lacte.

Dulcissimum est hominis lac, idem maxime nutrit. Prodest stomachi, id est oris uentriculi erosionibus, & tabi ex ipso ubere suctū. Bibitur contra potum marinum leporem utiliter. Instillatur cum thure cruentis ex ictu oculis. Contra podagras cum cera & opio utiliter inungitur. Nutricis lac probandum gustu & uisu: illo sit dulce: hoc albū & equale. Inter subtilitatem & crassitiem medium. Vitiosum enim aut crassum est & caseo plenum, aut liquidum et serosum: aut pallidum, aut spumosum, aut uirosum, aut tetri odoris, aut quod uelociter acescat, aut quod gustant

gustanti amaritudinis, uel falsedinis, uel alicuius diuerse qualitatis speciē inferat. Simi hæ tibi uitiosi & inutilis lactis notiones, quibus conijciens mulierē morbosam esse, ad aliam uertaris: diuitibus uero præstat plures habere nutrices. Vtilissimū lac est cum ex ipsis mammillis quis hauserit: ueluti Euryphon, & Herodotus, & Prodicus censent, qui tantam in eo ad corpora reficienda fiduciam habuerunt, ut etiam qui phthoë contabuerant, ex ipsa mulieris papilla lac sugere iuberent. Verum cum hoc plurimis non placeat, melius est calēs adhuc ex māmillis id in ægri uentriculum quàm ocysime transferre. Ac optimum quidem, utpote cognatum, muliebri lac est. Sed quoniam id exhiberi sibi ceu pueris pleriq; recusant, utiq; asininū ipsis dari conueniet. Ad uehementes oculorum dolores, ac inflammationes lac iuuenulæ, simulq; boni succi fœminæ, ut dolores mitiget, humorumq; leniat acrimoniam ex uberibus exprimitur in cotem, in qua collyrium teritur, quo calidum adhuc oculis infundatur.

Lac mulieris ante septimum mensem inutile insalubreq;. In omni usu præfertur eius, quæ geminos enixa fuerit: tum eius quæ marem serè. Inefficax eius quæ se quiores sexum edidit. Eius quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Archigenes omne lac incōmodum esse calculosis pronunciauit præter asininum, quod substantia tenuissimum est & fæ-

DE LACTE ET

cultatis facillime dissoluentis. Igitur mirabiliter articu-
lorum tumores & nodos (quos ad callosæ duritiæ mo-
dum ex uitiosi lactis usu pueri sustinere coguntur) le-
uigat & delet; unde admonendum duxi, ut ipsum cali-
culosis assidue heminæ mensura exhibeatur, post ma-
tutinas deambulationes, atq; id adseruandi à lapidis ge-
neratione gratia, præ omnibus alijs fiat. Meminit ho-
rum Aëtius in curatione lapidis uesticæ. Idem scriptor
alibi de suppuratis renibus tractans, his uerbis utitur:
Lac itaq; cum melle post puris eruptionem eis præben-
dum: & primum quidem asininum aut equinū, ad ul-
cera enim repurganda conducit: quum uero repurga-
tione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtu-
siores, indigetq; æger nutrimento, tunc etiam bubu-
lum lac eis exhibendum II. aut III. heminarum men-
sura. Amplius autem omne lac recens multum cali-
dum præbendum est, animali in domum ubi æger de-
cumbit deducto: hoc & aliorum interiorum ulcerum
optimum est pharmacum, & graui puri maximè ami-
cum, & corpus probè nutrit.

Aëtius de cura tenesmi.

Post clysteris usum, si quidem stercorum multitu-
do in cæco intestino sit: sin minus, post fomenta
pectini inguinibusq; admota, exhibendum est lac ca-
prinū recens multum heminæ mensura, nequaquam
minus:

minus: uerum non aceruatim, sed sigillatim partitum. Sequenti deinde die lac ipsum ad dimidium decoquatur, ablato eo quod in decoctione concretum superstat, atq; ita exhibeatur.

Quomodo aluum fluxione laborantem curare oporteat.

IN biliosis fluxionibus lac bubulum aut caprinum tepidum recens multum auxiliatur in potu: aut ad ignem decoctum assidueq; agitatum, donec ad tertias sit reductum: quod ipsum et per fluuiales silices (καρχλικας Græci uocant) ferriq; laminas igni candefactas ac in lacte extinctas, fieri potest. Cæterum in decoquendo superstantem concretionem siue spumam mystro aut pinna auferre oportet. Hoc enim nullum compendiosius remedium ad fluxiones biliosas reperire possis. Quandoquidem autem febricitantibus lac ipsum in nidorem aut etiam acorem conuerti consueuit, maiusq; nocumentum quam comoditatem inferre: tunc sanè in præsens, ipsum exhibere uitabimus: aquæ uero quarta parte ad lac ipsum affusa, decoctionem faciemus, donec dimidium eius consumatur, atq; hoc modo exhibebimus. Hæc eadem serè alibi tradit in cœliacorum diæta, ita exhibitum simul sistere ac temperare fluxiones inquit.

DE LACTE ET

De lacte in grumos coacto.

LAc coagulatum multum aut aceruatim haustum, suffocationem aliquando frequentem infert in grumos coalescens. Auxiliatur autem his coagulum omne, maxime uero leporinum, quod ex aceto bibere sepius cogimus. Siquidem coagulum recens quidem lac cogit & inspissat, quod uero iam coactum est, ex natura sua dissoluit. Dantur eis & calaminthe uiridis aut aridae folia, aut succus. Item bacca iuniperi, laserpitij radix, laser cum posca, thymum ex uino, lixiua figulorum, & quaecumq; ad sanguinem in grumos densatum sunt prodita. Sed nulla falsilago obijciatur, quoniam magis lac coiret, & in caseum densaretur. Neq; illos uomere conuenit, siquidem concretum lac sese in gulae angustias insinuans, strangulat. Ceterum non simpliciter lac coagulatum ueneni maleficium habet, alioqui nullus esset in cibo eius usus: sed quod antequam concreuerit, admixto illi coagulo, aliquis biberet. Coit enim in uentriculo, & coaguli ui, quod admixtum habet, concrescit in grumos, concretioneq; illa interiores obstruit meatus, obstrusisq; his strangulationes facit. Hec Marcelli Vergilij sententia est in suis annotationibus in Dioscoridem, a qua cum nulla auctoritate defendatur ipse dissentio, & simpliciter lac in uentre coagulari accipio, quamuis nullo ei mixto coagulo, sed ob aliud quodpiam uentriculi aut lactis uitium

uitium. Iubent enim medici lac statim multum bibere, & in phthisi ex ipsis si fieri posset uberibus sugi. Sim minus animal in domum ægri ducendum, ut statim adhuc calidum bibatur. Tale lac nimirum nondū sibi mixtum habet coagulum, neq; enim caseis faciendis destinatum est, periculum tamen ne in uentre aliquibus cōcrescat, nisi sal & mel addatur. Solū asininum huius periculi expers est. Caprinum uero præ cæteris facilius in casei speciem coit. Sed quoniã hoc periculum sale ac melle mixtis cauetur, operæpretiū fuerit optimi quoq; mellis notas calluisse, sunt autem hæ: Mel substantia & qualitate sit optimum, sibi undiq; cohærens & simile: digito etiam glutinis more, dum eleuatur pertinaciter firmatum, in terram non defluat. Non crassius sit, nam ita cerosum: nec liquidius, quoniam excrementosum foret: uerū utriusq; excessus medium sit oportet. Colore præterea esto flauo, odore suauis, non admodum thymum, & nihil omnino exter num redolens. Gustu denique acuto, iucundoq;. Huiusmodi mel tepidum lacti permixtum, ipsum in uentre coalescere non sinet, quinimo distributionem per corpus quoque uersus accelerabit. Asininū ita cum melle mixtum Galenus iuueni, qui ferè contabuerat à balneo statim exhibuit. Nicandri Colophonij uersus, quoniam grauitè eleganterq; lactis in uentre coagulati remedia proponunt, uisum est huc ascribere, que

DE LACTE ET

in Alexipharmacis extant, ut sequuntur:

ἢ ἢ ἢ ἐπιθρομβωθῆνεαλές γάλα τευχεῖ γαστρος,
 δῆποτε τὸν δ' ἔτε πνιγμὸς ἀθροισμένοιο δ' α-
 μάξα.

τῶ δ' ἦτοι τρισάς πόσιας πόρε, μέσα μὲν ὄξει
 δ' οἰάς δὲ γλυκέος, σεγανῆν δ' ὑποσύρειο κηδύμ-
 ἢ ἔτι κῆ λιβύθη ποτῶ ἐγκνήθεο ῥίζας
 σιλβίου ἄλλοτ' ὅποιο, νέμοις δ' ἐν βάμματι
 τίξας.

πολλὰκι δὲ θρύψαρον ἐπεγκεράσαιο κονίλην,
 ἢ ἐνέον βρυόεντα θύμου σάχνην, ἄλλοτ' ἀμύνη
 βότρυος ἐκνήμοιο μίγα βρεχθέντος ἐν οἴνῃ,
 ἐν κῆπου Ταμίσοιο ποτῶν διεχένατο θρόμβους,
 κοῖ χλοεραὶ μίνθη ἀποφυδάδες, ἢ ἐμελίσκη,
 ἢ ἐκῆ ἐν σύφοντι ποτῶ μεμορυγμένοι ὄξει.

Hæc nos ita conati sumus Latina facere:

In grumos fuerit si lac in uentre coactum,

Ingens discrimen fit suffocatio præsens.

Tu miscebis alexicacum, quod habebit aceti

Partem unam, passiq; duas, hoc hauriet æger:

Radicæ sue bibet Libycæ telluris alumnas

Lasæris, aut succum quem uis dissoluit aceti.

Ast aliàs cunila mollis medicamina potu,

Aut thymi flores foeliciter experietur.

Et botrus potuit mixtus prodesse lyæo.

Quinetiam grumos potata coagula delent.

Et uirides menthæ frondes, quas melle Napæo
lungis, opem sperare iubent, acidoue liquore.

De coagulo.

Coagulum à cogendo, id est coagmentãdo, dici-
tur ea pars uiscerum, qua ad densandum lac
utimur. Tibullus,

Et miscere nouo docuisse coagula lacte.

Quicquid densat & coniungit coagulum dicitur.
Gellius, Vinculum illud coagulum animi atq; amoris.
Est & herba coagulum, seu potius spongia aquarum
dulcium, quam alij conseruam à uulneribus ferrumi-
nandis appellarunt. Græci coagulum πικτύαρι &
πιτύαρι uocant: inde πιτύνη, id est chnicus, uulgo car-
tamus quod eius semine lac coaguletur. τάμισον
poëtæ uocant, forte ob secernendi uim, nam τάμνω
Dores pro τέμνω, quod est scindo & separo. Plinius
ex hædo laudat, Aristoteles ex hinnulo, præcipuū ta-
men dasypodis, hoc est leporinum, unius utrinq; den-
tatorum, quod & profluuio alui medetur. A pitya
pityinam uulgo dici (inquit Hermolaus) concretum
igni serum, & quod in cascum coire non potuit, exi-
stimo. Πιτύα forte dici πικτύα debuerat, à uerbo πύ-
ωω & Atticè πύτω, id est coagulo. In quibusdam
exemplaribus πτυία legitur. Εμπυτίαθ' ἐν γάλα,
lac est in uentre coagulatum. Coagulare uerbum
habet alia quoq; significata. Gellius, Semen in utero

DE LACTE ET

mulieris primis septem diebus conglobatur, coagula-
tur, fitq; ad capiendum figuram idoneum.

Galenus de coagulo.

OMne coagulum acris est & discussoria facultatis, et proinde siccantis etiam, quod ad superiora necessario consequitur. Caterum leporis quidem comitiales sanare proditur cum aceto bibitum, & mulierum fluxiones sistere, lac in uentriculo coagulatum soluere, cuius nos quoque periculum fecimus, non in leporino tantum, sed & aliorum animalium coagulo. Quamuis illud prestantissimum sit. Dissoluit praeterea sanguinem in uentre conglobatum similiter potum, leporinum forte praeter ceteris, non tamen solum ut quidam tradidere, sed hoc etiam omni coagulo commune est. Sunt qui sanguinis e pectore sputa in potu leporis coagulum cohibere scripserunt, sed cum acre hoc pharmacum sit, neque ego ausus sum uti, neque alium utentem uidi in huiusmodi affectu, qui astrictoria eget opera. Nonnulli equinum ad intestinorum tormina & coeliacos priuatim conferre literis mandarunt. Dioscorides addit uenenatorum morsibus obsistere cum uino trioboli sumptum pondere: quo modo ad superiores quoque affectus, iam e Galeno relatos, usurpare iubet. Pares leporino uires habent haedi, agni, hinnuli, dorcadis, capreae, quam a latitudine cornuum platycerota dicunt

dicunt, dorci, cerui, uituli, & bubali coagula. Omnia contra aconitum è uino, ut ad sanguinem concretum ex aceto pota, faciunt. Aristoteles coagulo lactis substantiam esse scribit.

Iterum de caseo, è Dioscoride.

Recens caseus sine sale multum alit, facilius digeritur, corpus auget, aluū leniter mollit. Differt pro lactis uarietate ex quo conficitur. Elixus, expressusq; mox assus, retinet aluum, prodest oculis inflammatis illitus, sugillatisq;. Minus nutrit recens et nuper sale aspersus, quinimò corpus minuit, stomacho inutilis, aluum & intestina tenans. Vetusior uentrem sistit. Casei serum canibus plurimum alimentū præstat. Hippace caseus equinus est, uiroso odore, multum tamen nutrit, & bubulo quodammodo similis est. Sunt qui equinum coagulum hippacen nominauerunt.

Hippocrates maximus medicinæ author, & totius naturæ peritissimus, Scytharum inueniunt hippacem esse scripsit, esseq; quod in equino lacte in alueolis subacto in fundo subsederit, quo gens illa quotidie uestatur. Glycyrrhiza, id est dulcis radix, sitim restinguit, si teneatur in ore. Qua de causa Scythæ hac contenti, decem, duodecimq; dies degunt, & uitam non aliter quàm hippacæ esu prorogāt. Quod Plinius undecimæ uoluminis calce confirmat. Quædam enim exiguo uis

DE LACTE ET

Etiam famem ac sitim sedant, conseruantq; uires ut butyrum, hippace, glycyrrhizon. Hippacem apud Theophrastum Theodorus equestrem uertit, quasi radix esset dulci radici par ingenio ad abigendam sitim famemq;. Sed Dioscoridis Plinijq; testimonio constat hippacem equinum esse caseum, non radicem aut herbam. Nec id prodigiosum uidebitur, qui Plinium audiuerit referentem Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis uiginti, ita temperato ut uetustatem non sentiret. Plutarchus Sympoticorum quarto, memorie prodidit consimile nonnihil, Sosastrum nullo alio potu ciboue quam lacte totius uite curriculo uictitasse. Quapropter in alterutro mendii uix facesset suspicio, nisi utrolibet eadem uox lectitetur: sed aliorum sit hoc iudicium, sat nobis fuerit huius diuersitatis obiter hoc in loco commemoruisse. Hermolaus tamen una litera discernit, sic ut hippice herbam, hippace caseum designet.

Caseus à coacto lacte dictus uidetur: nam fit lacte coagulato, hæc dino in primis uitulorum uel coagulo. Primus id coagulare, & caseum, ut uolunt, conficere monstrauit Aristæus Atheniensis. Τυρόν Græci uocant, à uerbo τυρέω uel τυρέω, id est conficio, paro, & aliquando perturbo. Eadem in uoce passiuæ, ut τυρόμαι, in caseum densari notant. Τυρόμας caseosum indicat, quod plurimum substantiæ casei, minimum feri obtinet. Τυρόκωνστις instrumentum iam dictum est.

Idem

Idem uero ciuitatis cuiusdā nomen à muliere quadam appellatæ, quæ prima lac in caseos spissauit. Σημοί= ve δ' ἐκ' ἡ χημῶν τι ἀκόλασον. Caseale apud Columellam lib. 2. cap. 15. uidetur locū significare, in quo aut fit, aut seruetur caseus.

Ex Varrone de re rustica.

Est lac omnium rerum, quas cibi causa sumimus, liquentium maximè alibile, & id ouillum, inde caprinum. Quod autem maximè perpurget, est equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum. sed horum sunt discrimina quædam, & à pastionibus, & à pecudum natura, & à mulctu. A pastionibus, quod fit ab ordeo & stipula, & omnino arido, & firmo cibo pecude pasta, id alibile: ad perpurgandum, id quod à uiridi pascuo, et eo magis fluxè ex herba, quæ eadem ipsa sumpta perpurgare corpora nostra solet. A pecudum natura, quod lac melius est à ualentibus, et ab ijs, quæ nondum ueteres sunt, quàm si est contrā. A mulgendo, atq; ortu optimū est id, quod neq; emunctum longè abest à mulso, neq; à partu coniuo est sumptū. Ex hoc lacte casei qui fiunt, maximi cibi sunt bubuli, & qui difficilimè transeant sumpti. Secundo ouilli: minimi cibi et qui facillimè deiiciantur, caprini. Est etiam discrimen utrū casei molles ac recentes sint, an aridi & ueteres. Cum molles sunt, magis alibiles, in corpore, non resides: ueteres & aridi contra. Cas

DE LACTE ET

seum facere incipiūt à uergilijs uernis exortis ad aesti-
 uas uergilias. Mulgent uere ad caseum faciendū mane,
 alijs temporibus meridianis horis, tametsi propter loca
 & pabulum disparile, non usquequaq; idem fit.
 Lactis duobus congijs addunt, coagulum magnitudine
 oleæ, ut coeat: quod melius leporinum & hoedinum
 quàm agninum. (Capit autem congius olei libras nouem,
 uini decem, mellis tredecim, et dimidiam. Sexta-
 rio nomen quod eum sexies congius capiat. Videtur
 & à congio nomen nostræ mensuræ natum, quam im-
 digetamus ein Φ opff/Græcè $\chi\omicron\upsilon\zeta$ dicitur, idem ferè
 pondus, sicut & cum quartario nostro choenici uete-
 rum. Porrò libram 12. unciarū accipies. Nostra enim
 cui nomen ein pfund à uoce pondo Romana mina
 potius dicenda est quàm libra, uncias capit 18. media inter
 minam Romanam quæ 20. constat uncijs, & Atticam
 Aegyptiãq; unciarū sedecim, qualis ferè hodie in Ger-
 mania usurpatur, nos tantū duabus uncijs excedimus.)

Alij pro coagulo addunt de fici ramo lac, et acetū,
 et aspergūt item alijs aliquot rebus, quod Græci appel-
 lant alij $\omicron\pi\omicron\rho$, alij $\delta\gamma\alpha\kappa\omicron\upsilon\tau\iota\omicron\rho$. Nō negarim, inquā,
 ideo apud diuæ Rumiæ sacellum à pastoribus satam fi-
 cum. Ibi enim solent sacrificare lacte pro uino, & pro
 lactentibus. Mammam enim rumim siue rumam ante
 dicebant, & inde dicuntur subrumi agni lactentes.
 Quin aspergi solēt sales, melior fossilis quàm marinus.

Palæ

Parenthesi
 inclusa uer-
 bis Varro-
 nis interfe-
 cuius.

Palladius de caseo faciendo.

MAio mense caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis uel agni, uel hœdi, uel pellicula, quæ solet pullorum uentribus adherere, uel agrestis cardui floribus, uel lacte ficulno, cui serum debet omne deduci, ut & ponderibus urgeatur. Vbi solidari cœperit, loco opaco ponatur, aut frigido, & pressus subinde adiectis pro acquirenda soliditate ponderibus, trito, ac torrefacto sale debet aspergi, & iam durior uehementius premi. Post aliquot dies solidatæ iam formulæ per crates ita statuamur ne inuicem se contingant. Sit autem loco clauso, & à uentis remoto, ut teneritudinem seruet atq; pinguedinem. Vitia casei sunt, si aut siccus sit, aut fistulosus: quod eueniet, aut si parū prematur, aut sales inimicos accipiat, aut calore solis uratur. In recenti caseo conficiendo aliqui nucleos uirides pineos terunt, atq; ita misto lacte gelant. Aliqui thymum tritum, & frequenter colatum congelant. Qualemcunq; etiam saporem uelis, efficere poteris, adiecto, quod elegeris, condimento, seu piperis, seu cuiuscunq; pigmenti.

Casei faciendi ratio, authore Columella.

Casei quoq; faciendi non erit omittenda cura utiq; longinquis regionibus, ubi multam deuehere non expedit. Is porro si tenui liquore confici-

tur, quàm celerrimè uendendus est, dum adhuc uiridis succum retinet: Si pingui & opimo, longiorem patitur custodiam, sed lacte fieri debet syncero, & quàm recentissimo. Nam requietum, uel mistum celeriter acorem concipit. Id plerunq; cogitur agni, aut hœdi coagulo, quamuis possit & agrestis cardui flore conducti, et seminibus cnechi, nec minus ficulneo lacte, quod emittit arbor, si eius uirentem saucies corticem. Verum optimus caseus est, qui exiguum medicaminis habet. Minimum autem coagulum recipit sinum lactis argentei pondus denarij. Nec dubium quin fici ramulis glaciatus caseus iucundissimè sapiat. Sed mulctra cum est repleta lacte, nō sine tepore aliquo debet esse. Nec tamen admouēda est flammis, ut quibusdam placet, sed haud procul igne constituenda, & confestim cum concreuit, liquor in fiscellas, aut in calathos, uel formas transferendus est. Nam maximè refert primo quoq; tempore serum percolari, & à concreta materia separari. Quam ob causam rustici nec patiuntur quidē sua sponte pigro humore defluere, sed cū paulo solidior caseus factus est, pondera superponunt, quibus exprimat serum. Deinde ut formis, aut calathis exemptus est, opaco, ac frigido loco, ne possit uitari, quamuis mundissimis tabulis componitur, aspergitur tritis salibus, ut exudet acidum liquorem. Atq; ubi duratus est, uehementius premitur, ut cōspissetur: et rur-

Sinus, uel
sinum, ge-
nus est uasis
sinuosi, si-
cut & gas-
leola. Verg.
Sinū lactis,
& hæc tibi
liba Priape
quotannis
expectare
sat est.
Denarius
idem quod
drachma,
ein quinti
oder seitet.

sus torrido sale contingitur, rursusq; ponderibus con-
 densatur. Hoc cum per dies nouem factum est, aqua
 dulci eluitur, & sub umbra cratibus in hoc factis, ita
 ordinatur, ne alter alterũ caseus contingat, & ut mo-
 dicè siccetur: deinde quo tenior permaneat, clauso ne-
 que uentis obnoxio loco stipatur per complura tabu-
 lata. Sic neq; fistulosus, neq; salsus, neq; aridus proue-
 nit. Quorum uitiorum primum solet accidere, si pa-
 rum pressus: secundum, si nimio sale imbutus: tertium,
 si sole exustus est. Hoc genus casei potest etiam trans
 maria permitti. Nam is, qui recens intra paucos dies
 absumi debet, leuiore cura conficitur, quippe fiscellis
 exemptus, in salem muriamq; demittitur, & mox in
 sole paulũ siccat. Nonnulli antequam pecus numellis
 inducant, uirides pineas nuces in mulctram demittunt,
 & mox super eas emulgent, nec separãt, nisi cũ trans-
 miserint in formas coactam materiam. Ipsos quidam
 uirides conterunt nucleos, & lacti permiscent, atque
 ita congelant. Sunt qui thymum contritum, cribroq;
 colatum cum lacte cogant. Similiter, qualiscunq; ue-
 lis, saporis efficere possis, adiecto quod elegeris, con-
 dimento. Illa uero notissima est ratio faciendi casei,
 quẽ dicimus manu pressum. Nanq; is paulũ gelatus in
 mulctra, dum est tepefactus, rescinditur, & feruente
 aqua persusus, uel manu figuratur, uel buxeis formis
 exprimitur. Est etiã non ingrati saporis muria perdu-

Numellæ
 sunt uincu-
 la, quibus
 infero capi-
 te ceruix te-
 netur.

ratus, atq; ita maligni ligni, uel culmi fumo coloratus.

Berytius de caseo faciendo apud Constantinum Cæsarem de re rustica, quem doctissimus uir Ianus Cornarius nuper Latinitate donauit. libro 18. cap. 19.

PLeriq; caseos conglutinant, eo quod aliqui succum siue opon, plurimi autē ex agricolis pityan, id est coagulū nominant: præstat hoc ex hœdis: quamquam & sal torrefactus lac coagulet, & fici succus, & teneri ipsius ramuli aut folia, et pili qui in uerticulis cinaræ herbæ enascuntur, qui aliās inepti sunt ad cibum, & piper, & domesticæ gallinæ pellicula, quæ intra uentriculum stercori destinata est, echinus, id est erinaceus ab aspritudine Græcis appellata, ceu cortex quidam pecora cum acerbo pabulo utuntur, præstantius lac reddunt, & multò magis à cytiso. Durat lac ad triduum, si pridie quàm reponas in uas effusum ac feruesactū rursus in aliud transfuderis, & ferula aut harundine moueris, donec frige fiat, modicumq; salem insperferis. Tener & mollis diutius manet caseus, cui ci semine ex aqua tepida exceptus, aut eodē cum melle tepido adiecto. Perdurat integer aqua potabili lotus, & in sole siccatus, si in fictilibus componatur cum thymbra aut thymo, separatis inuicem quantum fieri potest caseis, qui sic componuntur, deinde aceto dulci, aut aceto mulso affuso, donec liquor per omnes
proa

Alter hæc
reddita sunt
quam apud
Cornarium

progressus superemineat. Quidam caseos in aquam marinam coniectos asseruant. Albus manet caseus in muriam iniectus. Solidior uero & acrior super fumum positus. Videtur autem omnis caseus, si in legumen & maximè cicerculam aut pisum conijciatur, durabilior fieri. Si uero ob uetustatem durus aut amarus sit, in omelysi permadescat. Est autem omelysis farina ex hordeo non torrefacto, deinde in aquam caseus mittatur, & postea qd' in superficie hæret adimatur.

Probatio lactis, an aquam contineat.

Ex eodem.

Lac probabis an aquam habeat, iunco acuto immisso & extracto, lacteq; ad unguem instillato. Si enim cito ab ipso defluerit, aquam ammixtam habet: si uero permanserit in ungue, integrum existit.

Caseus non fit ex utring; dentatis. Bubulum caseo fertilius quàm caprinum lac, ex eadem mensura, ut Aristoteles tradit, penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo inutilia: & meliora quæ binas. Caseus infumatus laudabatur à ueteribus: nec hodie contemnitur. Omnis porrò caseus senectute fit falsus, sed in musteum redit saporem aceto è thymo maceratus. Barbaros caseo non usos tradunt, sed in iocundum tamen acorem lac solitos cogere, quod & oxygala uocatum sit, cuius mentionem supra fecimus.

Casei genus saprū, quasi putrem dicas, faciunt utilem
 coeliacis. In Plinio legēdum sit epityrū, an caprarum
 in mentione casei libro 11. controuersum diu fuit: Ipse
 non epityrum (uerba sunt Hermolai Barbari) sed ca=
 prarum lego: nō quia epityrum oliuæ fractæ genus sit,
 ut quidam putant, quandoquidem oliuæ genus illud pi=
 tyrum & pityrida, non epityrum uocari constat: Sed
 illa ratione potius, quod nisi caprarum gregibus sua
 laus est, in recenti maximè eam augēte fumo gratiam:
 & reliqua si legamus, uix stabit sensus, nisi planè quis
 extorqueat. Præterea cum de bubulo & ouillo caseo
 differuisset author, maxime sequens erat, ut de capri=
 no quoq; loqueretur: ne quia sit omnium serè deterre=
 mus, improbari omnino iudicaretur. Adde quod infu=
 mari non alius magnopore caseus quàm caprinus asso=
 lct. Nec serè placet nisi musteus atq; recens.

Quamuis aut̄ Hermolaus refragari uideatur epity=
 rum oliuæ genus ponentibus, euidenter tamen fiet, qui
 Marcum Catonē legerit, epityrum ex oleis cuiuscun=
 que coloris condimentum esse, cum aceto, oleo, cori=
 andro, cymino, foeniculo, ruta, menta. Hoc Varro scri=
 psit edulium Siciliae, quàm Italiae frequentius esitari.
 Mentionem quoq; Plautus epityri fecit. Errant igitur
 etiam illi qui cibum caseatum interpretantur. Diuer=
 sum ab hoc xeriam tyron Pollux uidetur uocasse, Si=
 culum edulium id esse affirmans. Dubitat Hermolaus

an placentæ genus hypotyris idem sit cū epituro: Sed longè diuersa esse, constat ex Athenæi uerbis hypotyridas hunc in modum parantis. Mel & lac coniectum expressumq; in fictile mittitur, & cogi coalescereq; finitur, & in tenuia, si adsint, incernicula subiecto uase mista coniunguntur, ut serū profluat: sin desint, utendum stibellis, quibus ignis uentilatur, nam eorum suppleunt inopiam. Cum satis uidebitur concreuisse, in argenteū uas transferenda. Haud scio an hæc etiam argyrotryphemata liceret appellari, quæ constat esse lactarium opus. Trans maria caseus Bithynus ferè in gloria erat, Salonites ab oppido appellatus. Gallici sapor medicamenti uim obtinet: nunc à Cispina Gallia cōmendantur Placentini maxime. Formaginem Theodorus pro caseo cur dixerit, aut quem autorem secutus ita uerterit, quod Aristoteles trophalida scripsit, nisi quod in Columella forte legit concretum lac in fiscellas aut in calathos, uel formas transferri solitum, non uideo. Aliubi Theodorus idem trophalida colostrum interpretatur, neutrum satis probat, Hermolaus ait. Casei discrimina pulcherrimè Antiphanes poëta reddidit. $\chi\lambda\omega\rho\acute{o}\rho$, id est recentem atq; mollem Latini musteum uocant, qualis in fiscella fertur, ob id fiscellis uocatis, quia inde caseū abliguriunt: $\xi\eta\rho\acute{o}\rho$, id est aridum, atq; ut Iulius Pollux interpretatur, macilentum: $\kappa\omicron\pi\acute{\eta}\omicron\rho$, id est prædurum: nam &

Formago
Gallis cas
feus est.

DE LACTE ET

copta Rhodia, & copta ficus hinc nomen tulere: ξυσόμ, id est tonsilem atq; rasilem: nam & horti sic dicuntur: τμητόμ, id est scisilem: πικτόμ, id est coagulum colostratumq;. Eum qui acescere incipiat, & lacte ficulneo coierit, opian uocant. In Creta caseos quibus lata forma est, sed gracilis, θηλείας, hoc est, quasi foeminas appellant. Athenæus Latina uoce usus fumosos caseos appellat. Laus caseo Nemausensi, Lesure, Gabaliciq; pagis. Alpino duobus generibus. Docleati ex Dalmatia. Vatusico ex Centronia. Cebano è Liguria, & Apennino maximè lactis ouium. Auximati ex Umbria. Item Lunensi magnitudine cōspicuo singulis quandoq; milibus pōdo. Item Vestino Crustuminoq; Acceditio cāpo. Siculū Iulius Pollux meminit & Aristoteles ex ouillo et caprino mixtū lacte. Quod hodieq; fit ubi utriusq; copia habetur. Hūc Athenæus præferri putat omnibus, utiq; post Achaicum ex opido Tromilia, unde Tromiliscus dicatur, & à Simone Stromilius ex caprino lacte. Extat & Phrigius apud Aristotelē ex equino asininoq; fieri solitus. Velabrenses casei dicti caprini, quod fumo apud Romanos in Velabro condirentur. Prima nobilitas in Italia caseo datur Parmensi his temporibus, cum olim secunda Ianis daretur. Si cerebrum mustele coagulo additum fuerit, neq; à muribus, neq; à uetustate caseos corrumpi in Plinij cōmentarijs legitur. Audio etiam

Ari folia imposita caseos à fermibus defendere, eius herbae nomē integrum lingua nostra seruatur. Fit quoque caseus, quem Secundarium uocant, ex sero primi casei, lento igne, siue potius tenui flammula, modico tamen lactis addito, tam diu ebulliente, donec ad summū natauerit, Recoctam Itali passim uocant, candida est, & quasi spongiosa, nec gustu insuauis, multisq; herbaceis pulmentis adhibetur. Salita etiamnum uice casei utuntur rustici, semipagani, & tenuioris census, paupertinæq; conditionis homines in cibarijs.

Allium syluestre retinet odoris sui uirus adeo pertinax, ut pecudum lac, quæ comam eius depauerint, allia suboleat. Et licet in butyrum & caseos coaluerit, non exiit illam odoris grauitatem, præsertim in eo quod uesperis mulgetur. Sed cum in plura genera allium syluestre diuidatur, in primis uirosum est quod in opacis syluis exilit, folio ferè liliaceo, minori, unico ut plurimum, interdum bino, cum caulescit ut florem & semina maturet, quod uernacula lingua Rampsearen appellat, flores albi sunt, eodemq; colore radix, bulbo tenui oblongo, caule dodrantali, semine nigro. Fortassis hoc ophioscorodon fuerit. Vt aliud quod in aruis sponte nascitur, caninum à nostra gente dictum, ampeloprasum uidetur. Quinetiam hominis allio in cibis usi, maxime crudo, urina foetet. $\Xi\upsilon\upsilon\kappa\epsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$ $\tau\upsilon\gamma\iota\omicron\upsilon$, hoc est Xenocratis caseolus in prouerbum

DE LACTE ET

de cibo qui diutissimè durat, antequam consumatur.
 Tradunt enim frugalissimum philosophum Xenocratē se penumero obsonia iam rancida abiicisse, neq; rarenter euenisse, ut cum cadum aliquem relinere uellet, iam uinum reperiret in acorem uersum. Iustinus libro 13. Aristeum in Arcadia late regnasse scribit, eumq; primum & apum & mellis usum, & lactis & coaguli hominibus tradidisse.

Melcæ præparatio compendiaria. Paxamī,

PRæparatio Melcæ extemporalis & præstantior fiet hoc modo. Nimirum si in fictilia uasa noua acetum acre immiseris, posuerisq; ipsa in calidum cinerem, aut ad lentum ignem, id est ad prunas, & ubi paululum efferbuerit acetum, ut à uasis combibatur, uasa de prunis detraxeris, & in eadem uascula lac mīseris, atq; ipsa in arculam aut cistam, aut ubi immota maneant deposueris, Sequenti enim die melcas multo præstantiores habebis, quàm sunt quæ multa arte præparantur. Vascula tamen, postquã semel aut iterum ipsis usus fueris, permutabis. Hæc apud Constantinum Casarem leguntur in fine lib. 18. de re rustica. Mentionem Melcæ fecit Galenus libro 7. Methodi therapeutice ad Eugenianum his uerbis: Vidisti igitur & tu quosdam uno die, uel potius hora frigida potione leuatos, quorū alijs non aquã modo dedi fontanam recentem

centem, sed etiã quæ niue esset refrigerata, uelut Ro-
 mæ præparare solent, præcalfaciemes prius, quã ipsi
 decoctã appellant. Cibos præterea ad eundem modũ
 refrigeratos identidem me illis permitttere uidisti, in
 quibus est et quam melcam uocant, unus is quoq; Ro-
 mæ laudatorum ciborũ, ueluti etiam aphrogala. Hæc
 Galenus de curatione calide uentriculi intemperiei: in
 qua curanda Aegineta quoq; melcam exhibet, & oxy-
 gala, & poscã. Rursus Galenus in libro de cibis boni
 & mali succi Melcam uocem esse Romanam aperte
 testatur, eiusq; refrigerata cibum mediocrem æstatis
 tempore conuenire, quanquam non omnino usum eius
 probet. Apud Germanos uox melca lactis signifi-
 cationem habet, & ex Græco ἀμελγειν facta uideri
 potest. Hermolaus rusticos butyrum non aliter ferẽ
 quã melcen appellare scribit, & esse quosdam qui-
 bus melce idem quod oxygala uideatur. Sed non idem
 esse ex Aeginetæ loco iam citato patet, quoniam si-
 mul utrumq; nominatur: aliqua tamen eius species in-
 telligi potest. Vetus interpres Galeni loco melcæ
 luncatam reddit, ita enim uulgus Itatorũ uocat lac re-
 cens coagulatum, ut formam elegantiorẽ accipiat, iun-
 cis calathisue iunceis inclusum. Calepinus iunculos
 hoc operis lactarij genus appellat, authore nullo cita-
 to. Prius tamen ibidem iunculos ex opere dulciario ei-
 bum interpretatur, qui ad similitudinem iuncorum fi-

Nero in ex-
 trema rerũ
 desperatione
 aquã ex
 subiecta la-
 cuna potas-
 turus hau-
 riens dixit:
 Et hæc est
 Neronis
 decocta.

guratus fuerit, quales hodie in opere pistorio uenales
conspiciuntur.

Quid aphrogala.

Dicendum ordo postulat aphrogala quid sit, su-
perius in Galeni uerbis pariter cum melca no-
minatum: sed cum neq; nomen idem, neq; interpreta-
tio eius apud alios authores siue Græcos siue Latinos,
quod quidem sciam, extet, agendum nobis coniectura
fuerit, ut suspicari, si nõ certò interpretari liceat. Igi-
tur in promptu dictante ui nominis aliud nihil accipio,
quàm quod idem nomen apud Germanos habet, nempe
lac spumosum, quod adeò longis uasis concutitur, ut
nihil iam præter spumam appareat, quare in superiori
Heluetia in primis hyeme paratur, quoniã spuma tum
frigoribus densata diutius perduret, & quo libet ue-
here liceat, et refrigeratum stomacho sit gratius. Hoc
aliqui uocant niuem, quod ipsam specie sua represen-
tet & qualitate gelida. Quanquam alibi etiam aliã
parent. Si quis tamen solam lactis ceu spumam super-
stantem intelligat, nihil impedio, parum enim refert
concuſſamne an sine concuſſione spumam actu frigi-
dam calido uentriculo propines: mihi uero magis ar-
ridet concuſſa, utpote gratior, et minus pinguitudinis
continens. Porro γαῦς & ἐπίπρωος significant
crustulã illã quæ in lacte, aut alio pingui liquore in su-
perficie

perficie concrefcit, dum coquitur, et extantē ſpumam,
 nimirum à colore cano. Hinc iocus extat in anum quæ
 ollam capite ferebat in Pluto Comœdia Ariftophanis:
 καὶ μήν πολὺ τῶν ἄλλων χυτῶν τᾶναντία
 αὐτοῦ ποιοῦσι, ταῖς μὲν ἄλλαις γὰρ χύτρας
 ἢ γραῦς ἔπεσ' ἀνωτάτω, ταύτης δ' ἐνῦρ
 τῆς γραῦς, ἐπιπολῆς ἐνεσίμῳ αἰ χύτρα. Hoc est,
 A cæteris quàm plurimum iſte differunt

Ollis, uidere in cæteris enim licet

Anum ſupra ollas, hîc modo contrario

Nouoq; uideas, quòd fit olla ſuper anum.

Γραῦς enim ἔσ' anum mulierem, ἔσ' oleoſam in iu-
 ſculis lacteq; ſuperficiem indicat: præterea lineã illam
 in littore aut ripa, quam ſpuma deſcribit. Pueri noſtri
 floccos niuium cadentes anus eſſe clamitant. Omnibus
 occaſionem metaphoræ dedit canicies.

De uarijs operibus lactarijs.

Eλεσμα uel ὄφορ δ'ια γάλακτος Græci la-
 ctarium opus uocant. Τροφαλίδ' alij oblon-
 gum caſeū exponunt, alij rotam caſei Siculi: cum enim
 peccoribus abundet Sicilia, optimū ἔσ' pulcherrimum
 caſeum parat. Melicratum antiqui mellis ἔσ' lactis mi-
 ſcelam nominârūt: poſteriores autem Homero ad nos
 uſq; aquam muſſam, id eſt mel aquæ mixtū. μελίκακκω
 dandi caſu explicari inuenio pro cibario è caſeo. Dia

DE LACTE ET

butyru apud Oribasium legi, si bene memini: intelligitur pharmacū, aut eclegma, id est illinctus butyro et melle constans utilis anaphoricis, qui difficulter excreant, maturat et coquit pituitam in pectore. Oportet autem paulatim sub lingua liquefcant, ut hypoglotides, arteriacæ, & eligmata omnia. Nostri in ciborū delicijs habent. Lacti autem potius mel calamunum id est sachar admiscant, ut lautius melle, minusq; fastidiosum. Quod in plerisq; nostrum seculum obseruat, & meo quidem iudicio recte facit, cum mel optimum non facile sit inuenire. Sachar uero laudat Galenus quoq; libro 8. Methodi medendi inter detergentia quæ febribus conueniunt, medio loco inter mulsam & oxy-meli, id est acetum mulsum reponens. Plinij temporibus medicinæ duntaxat usui accommodabatur, nūc tam uulgare, adeoq; gratum est, ut prouerbiale sit nullum ferculū corrumpi sachare. Sed reuertor ad institutum. Lac sachare conditum augere corporis habitum, & genituram fertur. Conditur & sachare melca siue lac nuper coagulatum unā cum butyro, qui cibus uarijs flosculis infixis coronatus conuiujs introfertur. Maij mensis edulium uocāt, quod eo tempore maxime fiat, uerna pabuli suauitate in lac et butyrum redundante.

Coqui opus quoddam tanquam ex lacte fingunt: Oryzam bene tritam cum amygdalino lacte (de quo supra) coquunt ad spissitudinem: effusum deinde re-
frigerat

Frigeratumq; in tomos secant, tum recens amygdalinū lac affundunt, & amygdalas auro, alioue pigmento coloratas immittunt. Lautiores auri uel argenti folia aqua mulsam adfecta iniiciunt, & gossipio sicubi nō bene inhaeret, comprimunt, ut superficies plana sit. Manibus tangi non debent, & si opus sit forficibus ligneis eleuari. Lac caeruleum si facere uolueris, amygdalinum cum cyani floris succo para, loco aquae. Huic deinde oryzam, aut farinam incoquere licebit. Aliud cibarium ex amygdalis lac coagulatum referēs. Amygdala tusa per setaceum transferes cum aqua, deinde calfacies ad ignem semper agitando rube, miscebisq; ius piscium, siue de pedibus uitulinis aut ouinis gelatum, ac uteris frigefacto. Caseus ex amygdalino lacte. Amygdalinum lac ouis temperato, salitum decoquito, & si libet crocum adijce, aut alia qualibet aromata. Iam densatum igne cochleari diligenter permiscebis, & impones setaceo, ut quod liquidius est defluat, tandem sacharatum conuiuis appones. Cateyron condimenti nomen est e caseo apud Athenæum.

Quae deinceps sequuntur edulia numero nouem, ex M. Catone descripta sunt. Libum hoc modo facito, casei pondus II. in mortario bene distrat: ubi bene detriuerit, farinae siliginis libram, aut si uoles tenerius esse, selibram siliginis solum eodem indito, permiscetoq; cum caseo bene, ouum I. addito, & unā bene

Cyanus flos
blauo fo:na
blumen.

De hoc &
sequenti men-
tio fiet etiā
inferius ex
Platina.

DE LACTE ET

permisceto. Inde panē facito. Folia subdito, in foco cā-
 lido sub testu coquito leniter. Placentam sic facito.
 Farinæ filiginæ libras II. alicam in aquam infundito:
 ubi bene mollis erit, in mortarium purum indito, sic-
 catoq; bene. Deinde manibus depsito: ubi bene sub-
 actū erit, farinæ lib. IIII. paulatim addito, id utrunq;
 tracta facito. In qualo, ubi arecant, cōponito: ubi are-
 bum cōponito puriter, tū facies in singula tracta. Vbi
 depsueris, panno oleo uncto tangito, & circūtergito,
 ungitōq; ubi tracta erūt: focū, ubi ea coquas, calefaci-
 to bene, et testū. Postea farinæ lib. II. cōspargito, con-
 depsitoq;. Inde facito solū tenue casei ouilis P. XIII.
 ne acidum fiet, & bene recens in aquam ter indito, ibi
 macerato, aquam ter mutato. Inde eximito, siccatoq;
 bene paulatim manibus, siccum bene in mortariū im-
 ponito. Vbi omnem caseum bene siccaueris, in morta-
 rium purū manibus condepsito, comminuitoq; quā-
 maxime. Deinde cribrum farinarium purum sumito,
 caseumq; per cribrum facito transeat in mortarium.
 Postea indito mellis boni P. IIII. S. id unā bene com-
 misceto cum caseo. Postea in tabula pura, quæ pateat
 pedem I. ibi balteum ponito, foliaq; laurea uncta sup-
 ponito, placentam fingito. Tracta singula in totum
 solum primū ponito, deinde de mortario tracta linito,
 tracta addito singulatim, item linito usq; adeo, donec
 omnem caseum cum melle abusus eris. In summum tra-
 cta

Et a singula indito, postea solum contrahito, ornatoq; focum de iunipero, temperatoq;. Tūc placentam imponito, texto caldo operito, pruna insuper, & circūoperito. Videto, ut bene, et ociosē percoquas, aperito, dum inspicias bis aut ter: ubi cocta erit, eximito, & melle ungitō: hæc erit placenta semodialis.

Spiram sic facito: quantum uoles pro ratione, ita uti placenta fit, eadem omnia facito, nisi sic alio modo fingito in solo tracta, cum melle oblinito bene. Inde tanquam restim tractes facito, ita imponito in solo, de implicis completo bene arctē. Cætera omnia quasi placentam facias, facito, coquitoq;. Scriblitam sic facito. In balteo tractes caseo, ad eundem modum facito, uti placentam sine melle, coquitoq;. Globulos sic facito. Caseum cum alica ad eundem modum misceto: Inde quantos uoles facere facito, in ahenum caldum unguen indito. Singulos aut binos coquito, uersatoq; crebro duabus rudibus, coctos eximito. Eos melle ungitō, papauere infriato, ita ponito. Enchytum sic ad eundem modū facito, uti globulos, nisi calicem pertusum cauum habeat: ita in unguen caldum fundito: hoc in restim quasi spiram facito: idq; duabus rudibus uersato, perfrigitōq;. Item ungitō, coleratoq;, caldum ne nimium, id cum melle, aut cum mulso apponito.

Spiram funi nautico in orbem consueto similem esse aiunt.

Fortasse sunt quos Syracufani episcylios uocant.

Erneum tanquam placentam facito, eadem omnia indito, que in placentam, & permisceto in aluco. ~~Ura~~

DE LACTE ET

Athenæus
subityllum
nominat.

dito in hirneam fictilem, eã demittito in aulam æream
aquæ calidæ plenã. Ita coquito ad ignem: ubi coctum
erit, hirneam cõfringito, ita ponito. Sauillum hoc
modo facito. Farinæ selibrã, casei pondo II. S. unã
cõmisceto quasi libũ, mellis P. S. & ouum. Catinum
fictile oleo ungitõ. Vbi bene omnia commiscueris, in
catinum indito. Catinũ texto operito: uideto ut bene
percoquas medium, ubi altissimũ est: ubi coctum erit,
catinum eximitõ, melle ungitõ: papauerẽ infriato, sub
textum subde paulisper, postea eximitõ: ita pone cum
catino, & lingulis. Pultem Punicã sic coquito.
Libram alicæ in aquam indito, facito ut bene madeat.
Id insfandito in alucum purum, eõ casei recens P. III.
mellis P. S. ouum unum, omnia unã bene permisceto.
Insipito in aulam nouam. Huc usq; M. Cato.

Empeptas triticeus panis est cauus, crepidæ nõ dis
similis, in cuius uentrem caseariæ placentulæ ut in the
cam condi solebant. Nanos placentaceus panis est,
caseo & oleo constans. A caseo & usu cribri ty
rocoscina dicuntur, quæ sic parabis. Pressum bene ca
seum in uas mittito, & per æream cribrum superpo
situm cernito, cum offerendi tempus aderit satis mellis
superponito. ἄρτος ἄπαλός, id est panis tener
apud Athenæũ, è lacte modico, oleo, & sale fit. Opor
tet autem materiam esse mollem. Hic & Capadocius
à loco dicitur, ubi plurimum paratur. Syri Lachman
uocant,

uocant, apud quos optimus habetur, esturq; calidissimus. Streptitius panis apud eundem lacte pauco excipitur, cū pipere, & oleo modico, uel adipe. Artolaganon quoq; apud Athenæum eisdem constat, sed additur parum uini. Cubi Athenæo quadrati sunt panes, anetho, oleo, caseoq; conditi. Idem author panem quendā τυρώντα, quasi caseosum uocari scribit, qualis autem sit silentio prætermittit. Alibi de placenta dicit apud Græcos πλακόςες πλακοῦς adiectiuam esse uocem, ut subintelligatur ἄσττος, id est panis: quemadmodum in σήσαμόες σήσαμοῦς, & τυρόες τυροῦς. Stætitas ex adipe, melle, sesamo, caseoq; fit. Nanus est placentaceus panis è caseo, ac oleo. Choria, sunt cum lacte melleq; edulia: ut hypotyrides. Phthoëm ita fingunt. Pressus caseus teritur, & æneo cribro colatur, dein mel & siliginis hermina in unum subacta coguntur. Præterea fiunt ex caseo placenta, scirbatissus, bitullus, lucolli, argyrotryphemata, libi, circi siue circuli, exaphæ, crustoplacûntes, oryzitæ. Deinceps in Gallijs uulgares placentas, quæ quidem lacte caseoûe constant ex Ruellio proponemus. Vulgatissimū igitur apud Gallos bellariū fingitur è polline uel simila cum lacte, ouis & butyro subacta, conspersis ueteris casei micis: hoc in circinata rotunditatis pastillum colligitur, et furno mandatur excoquendū. Hoc quod uentris modo iuxta

DE LACTE ET

umbilicum intumescat, Gallico sermone gaster, uel gasterellus nominatur. Ex eisdem omnibus iam dictis coactam offam pistores in tenuissimas lamellas digerunt, et aliquo pingui, uel potius butyro ne membranae coalescant, interiecto, crassiuscula omnes inuoluunt crustula, figura & rotunditate superioris seruata. Vbi que in Gallia gaster foliatus dicitur, quod uelut instratis chartarum folijs altera continuo super alteram insidente quandam librariam exhibeat imaginem. Neutrum tamen Cretensem gastrim esse constat, cum ratio paradi longe uaria sit. Matronae placentam cum feriantur consueciunt triangularē, ex simila cum ouis, lacte & butyro in panificium subacta, capaci intus uentre, quem per dehiscentem rimulam uetere complent caseo, et furno dum eliquescat, & torreatur caseus, excoquunt: rura Gallie gonarias uel goieras ab angulis fortassis appellant. Eae non multum dissidere uidentur, ab ijs quas empeptas supra diximus appellari, cum caua sint panificia, quorum hiantes uteros casearijs implent placentulis: empeptae forsan dictae, quod intestinam desiderant coactionem. Consimile omnino genus tenent, quae a calceari figura uulgo Gallicum calceolos uel calceones appellat, quorum uentris sinus caseo, polline ex aqua uel lacte subacto refertur, id quod etiam placentulae genus existimatur. Ruri tamen complures dissectis (uiliore fartura contenti) frustatim pomis ex foeniculi semine

mine complent. Sunt qui capacitatem hanc cribrato tenuiter caseo solū offerciant, quæ tyrocoscina Græcè dici possent, à caseo & usu cribri donato nomine.

Aliæ etiam circinata rotunditate finguntur ex consimili materia interiecto uetere caseo creto: aut in taleolas dissecto: Galli uulgò ratones uocant, quod lenis farti modo tumeant. Hoc enim uiscus raten nominant: quod ubi humore multo turget, in rotunditatem ferè contrahitur: splenia forsitan Græcis dicta, de quibus tantum legi ea esse colore candido. Libi tamen circi genus esse creduntur, qui ex farina, aqua & caseo fiebant fuso æqualiter circuitu. Sequuntur popelini in Gallia uocati, quasi popinales dicas. Fiunt ex polline, lacte, ouorum luteis subacto: quæ in circulares offas conglomeratæ dantur furno igne flagranti, ut exterior pars in crustam occalescat, interna in rimas & cauernulas dehiscat: quæ postmodū superiore crusta in orbem circuitū uie adempta, butyro recenti & insulso abunde satiantur: & ubi totum ebiberūt nouo imbutæ, reposita crusta, molliusculo igne coquantur, & ita placentæ butyro saturatæ, uel ut potius dicam ebriæ, mensis offeruntur. E consimili panificio in latiores capatioresq; circulos explanatæ fingūt, marginulis obsepientes, ne qui induntur liquores effluent, arcente ambitu. Capacitatem caseo uel recenti uel uetusto cum momento butyri complent margine tenui,

DE LACTE ET

interdum colostro, nonnunquam tritis nucibus amygdalis: aliquando tritis pomis, prunis, uuis quoque immaturis inferciunt, sed tam concinnè, ut per sepe pars capacitatis una caseo, altera colostro, tertia prunis aut pomis dignoscatur oppleri, semper tamen in spersa sacchari copia, ut fructuum dometur acrimonia, simul ut à lacte cito uindicetur corruptio. Gallie uulgus sua lingua gauritem & gaurulam nuncupant, quasi escharitem extritis aliquot literis, siue placenta siue potius panis genus. Pinfita rectè farina ueteris casei frustra conuoluunt, & candentibus igne subiecto gradibus ferramentis, in fauorum speciem internè conuatis, quæ longis manubrijs cancellatim coherentibus clauo committuntur, ut possint premi: quod inditum ubi coctum est ab igni demitur sauceam referens imaginem. Magno in usu habentur, qui bunij nomine secundis mensis Gallorum circumferuntur, quod forsitan in napi modum intumescant: ij Latinis globuli mea opinione dicuntur, & Syracusanis epicyclij. Fiunt et similagine, liquoribus ouorum & lacte resoluta, & tantisper subacta dum concrementum retulerint, ut aliorum quæ indi aut inuolui libitum sit, tenax hærensque præhendat. Nam & caseus qui uetustatem sentit, pomorum frustra, uuæ passæ, fici, & plerique fructus, qui communi sunt usu edendo, hoc lentore conuoluuntur, & in sartagine uel patinam, quæ seruenti oleo uel butyro

Butyro axungiãue recenti deflagret, demittuntur, & inibi friguntur abunde, et ueruculo ab igni demuntur, suspensa dum quicquid ebiberint olei uel pinguis remiserint. Ea omnia taganitis referenda putauerim, quæ à patellis & sartagine nomenclaturam deduxerunt: ea bullis quibusdam ab igne citatis extuberant. Adferèdū iam aliquid ex Platina Cremonēsi coquo scientissimo. Igitur EDVLIVM ROMANVM ita parare docet: Farinã purissimã cum aqua subactã in tabulam extēdito, ut sit, cylindro. Inde extractã ad latitudinem unius digituli cōcidito. Vitam dices, adeo longa est: in iure pingui ac cōtinuo feruenti coqui debet. At si in aqua pro tēpore coqui oportuerit, butyrū & salsam indito. Coctum in patinam cum caseo, butyro, saccharo, & aromatibus dulcibus transferri debet. FVMENTINVM eodem ferè modo fit, sed aliquanto grossius, magisq; minutim conciditur: conditura eadē quæ superior. Torta alba. Librã ac semissem optimi casei recentis, præsertim minutatim cōcisam bene tundo. Tunse ouorū albamenta 12. aut 15. selibram sacchari, semiunciã gingiberis albi, selibram liquaminis porcini, totidem butyri recētis, lactis quantum sat erit, admisceto. Vbi crustam, subtilē admodū, in textu collocaueris, hæc omnia indito, ad focū posita lento igne decoquito. Super, ut coloratior fiat, carbones in operculum ponito, coctæ ac ex textu exemptæ, sacchar

DE LACTE ET

rum tritū cum aqua rosacea insperges. Alit hæc multum, tarde concoquitur, hepar concalescit, obstruit, calculum generat, oculis ac neruis obest. Torta Bononiensis. Tantum pinguis casei, quantum in alio posui concides ac conteres. Trito, betas, apium, amaracum, lotum concisum, oua quatuor bene disfracta, tunsum piper, parū croci, multum liquaminis, aut butyri recentis addes, miscebisq; manibus, ut unum propè corpus fiant. Hæc item in textū subcrustatū ad focum pones. Semicoctæ, quò coloratior uideatur, ouū cum croco disfractū suffundes. Cocta putato, ubi superiorem crustulam leuauerit. Hæc et superiore deterior est.

Offella. Casei Parmensis non nimium duri parum, tantundem recentis teres. Duo ouorum albamenta agitabis, passulas integras, cinnami, gingiberis, croci modicum ammiscebis, inuoluesq; farine subactæ, et bene extenuatæ, ad eam quam uoles magnitudinem, in furno deinde non nimium coques. Ita enim gratiores sunt, parum tamen alunt, tardè concoquuntur, obstruunt, calculos creant. Caseus frictus. Tessellæ casei pinguis, nec planè ueteris, nec planè noui, in patella ad id apta cum butyro aut liquamine suffrigito.

Vbi tenella esse incipient, uoluito, ac statim eximito, saccharo et cinnamo aspergendæ sunt, et calidæ adhuc edendæ. ALITER, Buccellas panis bene utrinq; tostas, in patellam per ordinem collocato, tessellæq;

fellasq; casei tanquam in tabulatum extendito. Ad fo-
cum positam, textu operito. Liquefactum caseum sac-
charo, cinnamo, gingibere, aspergito, atq; statim co-
dito, si esse malam rem uis. Difficillimè enim conco-
quitur, & malè alit, obstructions & lapidem gignit.

Rapum armatum. Voluere qui gulam uallatam ha-
bent, id rapum armatum dici, quod caseo tanquã lo-
rica & thorace inuoluitur: quasi eorum barathra in-
gressura, nequaquam sine armis tuta uideantur. Ve-
rum quid prodeste quod ad tutelam inuentum est, id
totum ad perniciem raporũ uertitur. Eum malint gu-
losi, tanquam fortissimi in popinis athletæ, armatum
hostem quã inermem deuorare. Rapam uel elixam,
uel sub cinere coctam, in tessellas concides. Idem etiam
facies de caseo subrecenti & pingui. Subtiliores tamẽ
hæ sint, quã quæ ex rapis. In patellam butyro aut li-
quamine unctam, primum tabulatum ex caseo facies,
secundum ex rapis, & sic deinceps, aromatũ aliquid
aut butyri continuo infundẽdo. Cito hoc pulmentum
coquitur, cito etiam edendum est. Sed cum sit perni-
ciosum, uoracissimo Domitiano apponatur. Eri-
ctelle ex sambuco. Caseo trito tum ueteri, tum re-
centi, farinæ parum ouorum albamenta quædam, la-
ctis aliquid, sacchari plusculum addes: & simul in eo-
dem mortario conteres. Tritis è mortario & in cati-
num translatis, flores sambuci integros superasperges

DE LACTE ET

& miscebis. Hanc cōdituram, aut manu aut cochleari
 aut aliqua alia forma in patellam inditā, ubi optimum
 liquamen, uel butyrū, uel oleum ferueat, coquito. Ca-
 lida edantur necesse est. Ex compositione quid proffit
 obstitue deprehendes. Fricella ex albamento ouorū,
 polline, & caseo recenti. Obseruabis ea omnia, quæ
 paululo ante dixi, excepto lacte, & flore sambuci.
 Hoc & superiori insalubrius. Fricella ex cōcreto
 lacte. Lac concretum per densum setaccum transeat
 facito. Serū quod exprimetur cum farina, albamento
 ouorum, saccharo, aqua rosacea permisceto. Mixta,
 cochleari paulatim in patellam ex liquamine, aut bu-
 tyro feruentem, indito. Lædunt hæ nervos & oculos.

Esitium Siculum. Farinā albam, ac bene excretam
 cum albore oui, aqua rosacea, ac communi bene subi-
 gito. Subacta in pastillos in modum paleæ subtiles, se-
 missimq; oblongos extēdito. Hinc stylo ferreo admo-
 dum tenui excauato. Inde ferrum extrahens uacuum
 relinques. Desiccata ad solem huiuscemodi esitia,
 annos duos ac tres durabunt. Maxime uero si mensis
 Augusti luna fuerint pinsita. In iure pingui decocta,
 ac in patinas fusa, trito caseo, butyro nouo ac recen-
 ti, aromatibus dulcibus aspergi debent. Hoc esitium
 duarum horarum cocturam requirit. In uermi-
 culos. Farinam eo modo quo superiorem subigi-
 to, subactam in frustra digitis rescindito, uermiculos
 dices.

dices. Ad solem deinde ponito, ut sint bene sicci, biennio et eo amplius durabunt. Coctos per horam in iure pingui, patinæq; inditos, caseo trito & aromatibus condito. At si dies ieiunij fuerit, cum succo amygdalino ac lacte caprino coques: uerū quia lac nō tantum cocturæ requirit, facito prius aliquantulum in aqua ebulliat, deinde lac ipsum addito. Coctos saccharo inspergere memento. Eadem omnium ex farina estiorum coctura est, croco coloratiores fiant, nisi in lacte decocti fuerint. Concretum amygdalinū in ieiunio. Amygdalas bene tunsas, sacchari uncias duas, & aquæ rosacæ tantundem addes. Infundes item ex lyco aut tinca parū iuris: ne nimium sit salitum caueto. Transmittes hæc omnia per setaceum in patinam, si nescis; per noctem quiescere, mane concretū ut lac reperies. Inuolui item, si uoles, carice & frondibus poterit, atq; inde in patinas transferri. Saccharo suffundere, & annesso condire memento. Parum hoc alit stomachum, & pectus lenit, hepar iuuat, genituram auget, & ardorē urinae sedat. Recoctā ficta. Libram amygdalarum bene tunsam, sacchari uncias quatuor, aquæ rosacæ unciam unam, medium cyathum ex antedictis piscibus, in unum miscebis, mixta in formulam per setaceum transmittes. In loco frigido per noctem asseruari debet, sequenti die in patinis aut pinacibus conuiuis appones. Recoctam dices. Butyrum fictū.

DE LACTE ET

Libram amygdalarū tunsarū cum medio cyatho aque rosaceæ dissolues, ac per setaceum densum trāsmittes: ut autem melius constringatur, aut parum farinæ ex amylo, aut dimidiū cyathum iuris ex lyco addes. Sacchari item uncias quatuor, & parum croci, ut coloratus fiat, requirit. Hæc omnia in uas ad id aptum notu indes, mane si in loco humido resederit, concretum inuenies. A superioribus nil differt. Hoc Germanicus noster negat esse suaue, quia non ungit. Hactenus Platinae Cremonensis opera lactaria scripsimus. Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, crassi succi alimoniam præstat, proptereaq; iocinoris meatus obstruit. Eadem ratione quæ ex similagine & lacte, aut quæ lagani uel rhyematis quicquam accipit, tum quæ ex musto et similagine, uel omnino ex triticea farina conficiuntur, prauis succi omnia sunt. Quinetiā ipsa per se lagana, rhyemataq; & bellaria omnia, quæ ex tritico confecta sunt, & fermentatione carent, ac tum potissimum ubi nōnihil casei in se habent, succi sunt crassioris. Sed mea quidem sententia, quæ à nobis modo lagana, ac rhyemata appellantur, ueteres communi appellatione itria dixerunt.

De his quæ lactis uberratem faciunt.

Q Vinquefolium herba lac augmentat capris ante potū exhibita. Item dictamnus ueneribus

bus ipsarū appensa, aut lac. Cytisus in pabulo pecora lacte replet. Quamplurimū igitur ipsum in agro esse maximè refert, qđ gallinis, apibus, capris, bubus quoq; & omni generi pecudum utilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimū præbet ouibus: tum etiā quod octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea arido possis. Mulieres quidē si lactis inopia premuntur, cytisum aridum in aqua macerari oportet, et cum nocte tota permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico uino, atq; ita potandum dari, sic & ipse ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Galenus folia cytisi discutiendi facultate prædita scribit, unā cum tepida quadam humiditate, sicut & maluæ. Non igitur mirum si lac augeat, nam maluæ quoq; cum radicibus suis decoctæ ius lac foeminis proritat. Anemone caules & folia cum ptisana cocta lactis abundantiam in cibo faciunt. Circæ semen in sorbitione sumptum lac prouocat. Vitis albæ succus cum tritici decocto potus lactis abundantiam facit. Satiua lactuca lac promouet. Melamhi semen pluribus diebus potū, menses, urinam, et lac ciat. Foeniculi herbæ cibus, & semen cum ptisana decoctum copiā lactis efficiunt. Echion herb.: cum uino, aliā sorbitione lac augmentat. Halimi radix lactis parit ubertatem. Mouet lac siccati anethi comæ, & seminis decoctum. Ocimum herba locupletat lac.

DE LACTE ET

Semen agni, id est uiticis lacteum succū ciet, mensesq; trahit in uino potum, quantum est denarij pondus. Sonchi succus in sorbitione datus lac exuberare præstat. Cicer copiosum lac gignit. Nutrici lac imminutum si fuerit, sorbitionibus, & pleniori uictu sustentanda est, uinum dulce potui dabitur: pectus & mammillas perfricare oportet, quibusdā cucurbitula quoq; defixa abunde præstitit. Medicamenta uero & si lacti generando proficere quidem aliquid sciam, non tamen frequenter ipsis uti præceperim, ut quæ uiolentius consumant. Hic Aegineta eadem recenset ad lac augendum, quæ nos superius ex Dioscoride, pastinacæ tamen radicem atq; semen addit. Locus est lib. 1. ca. 4.

Galenus libro quinto de simplicibus medicamentis, lactis genuricem facultatem his uerbis explicat,

Communio quedam est ac similitudo facultatum effectuumq; promouentium aut sistentium & menses, & lac, atq; semen genitale: quibus etiam adiacent urinas mouentia, & tussicularia medicamenta, omnia scilicet attenuandi ui donata. Efficiunt autem lac & genituram, quedam ut medicamenta, quæ pituitosum humorem ita calefaciunt ut in sanguinis naturam abeat. Quedam ut alimenta, ex totius substantiæ affinitate, præsertim si boni succi & mediocriter humida fuerint, tepidaq; caliditate prædita, uelut & ipsum

ipsum lac est. Si quidem sanguis in animali moderatum habet calorem, nimium bilis flava, ut pituita frigiditatem nimiam. Lac autem inter sanguinem & pituitam mediū caloris gradū obtinuit, non tamen ex æquo utrinq; distantem, longius enim à pituita, propius est sanguinem. Itaq; si lac in mamillis defecerit, sanguinē considerabis, qui nimirū, aut paucior, aut prauior inuenietur. Ille uictus uniuersa ratione humectante calorificaq; indiget: Hic, si biliosus fuerit, purgari prius, inde uictu, qualis etiam alter opus habet. At si pituitosus, medicamina quidem calida, siue primi, siue secundi ordinis, nō tamen siccantia postulat. Præferenda quæ non solum pharmaca sunt, sed alimenta simul, uerbi gratia: eruca, fœniculum, anethum. Accipio autem & ipsas herbas uirentes adhuc humidatq;, aridæ enim tum siccant, tum ultra quàm oportet calfaciunt. Sunt huius generis quoq; smyrnium, apium, lauer, polium, nempe uirides antequam arefiant. Quoniã exiccantia omnem sanguinis humiditatē depasta, densant, pariterq; minuunt ipsum: quod si calida fuerint, etiã supercalfaciunt: si frigida, nimium refrigerant. Requiritur aut̄ moderatus calor in sanguine absq; crassitie, ut lac generare queat. Quare quæ talia sunt, ut iam diximus, citius extinguunt lac, quàm gignunt. At quæ ita calfaciunt, ut ab initio dictum est, neq; euidenter nullo modo exiccant, uim habere lactis genitricem non

DE LACTE ET

Immerito assertum est. Sed hæc numero pauca sunt, cum non facile sit, qualem desyderamus inuenire temperiem: infinita autē ea ferè, quæ lacti officiunt. Nam quæcunq; plus iusto caloris, aut siccitatis, aut frigoris obtinent, ea uel qualitate nocendo, uel tota substantia lac imminuendo, generationem ipsius impediunt. Hæc quidem doctissimus Galenus scripta reliquit.

Iecur anseris proceres gulæ saporis bonitate commendant. Fertilibus crescit mira amplitudine, et quod mirabilius est, exemptum quoq; lacte & mulso augeatur. Martialis:

Affice quàm tumeat magno iecur anseris maius,
Miratus dices, hoc rogo creuit ubi?

Quis primus tantum bonum inuenerit Scipio ne, an Metellus uiri consulares, an M. Sessius eadem ætate eques Romanus, in questione est. Auium una uespertilio lac habet, lactatq; pullos. Hinc ænigma Germanicis metris usurpatur hoc sensu.

Sunt anape
Rici dimetri

Auis est quædam sine lingua,

Vberibus alit alter pullos,

Tertia letitiam nescit,

Quarta caret sanguineo succo,

Fructu uescitur ultima trimo.

Griphum solue, & Phœbus eris mihi.

Sunt autem hæc aues Ciconia, Vespertilio, Noctua, Apis, & quæ baccis iuniperi pascitur, inde nominata.

Germa

Germanis, quam aliqui turdorum generi adnumerant. Nō mirum uero uestertilionem lac habere, cum etiam inter Græcorum griphos auis non auis, & nostra lingua uolucris mus appelletur. Hæc in præsentia habui Auicene charissime, quæ ex tempore ad te darem de laetis argumento, ex authoribus antiquis & recentioribus primæ notæ uiris magna ex parte descripta, qui sunt: Hippocrates Coss, Galenus Pergamenus, Nicander Colophonius, Dioscorides Anazarbeus, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta, Athenæus, Iulius Polylux, C. Plinius Secundus Veronensis, L. Iunius Moderatus Columella, M. Cato, M. Terentius Varro, Palladius, Costantinus Cæsar, cui Geoponicorū libri Græci ascribuntur, Homerus, Vergilius, Martialis. E recentioribus, Hermolaus Barbarus, Calepinus, Perottus, Ianus Cornarius, Marcellus Vergilius, & forsitan alij nonnulli. Potuisssem adhuc multo copiosius cum aliunde, tum ex medicis hæc omnia tractare, quod fortassis aliàs fiet, præsertim si quid apud uos harū rerum peritissimos artifices addiscere licuerit tã in herbaria quã in lactaria disciplina. Siquidẽ caseus uester Glaronensis aliquot efficacissimis herbis conditur, quod liquido color herbaceus, odor medicatus & sapor cū acrimonia quadam gratus, ostendunt. Quare merito eiusamenta iusculis adiiciuntur, utpote saluberrima etiam puerperarum.

DE LACTE ET

Non miror, quod nuper accepi Basileæ ex D. Osualdo Myconio sacrarū concionū antistite doctissimo, præceptore meo, Glaroni apud uos locū esse cuius incolæ gelidissimam niualem aquam bibant absq; omni noxa, si modo hoc xysto caseo utantur, aliter incommodum sentire. In compositionē enim ipsius calorificæ herbe recipiuntur, de quarum numero est, ut audio, nobilis illa astrantia, quam alij ostrutium, imperatoriam, & magistrantiam nominant, uernacula lingua astrentz/ & meisterwurtz/ quasi omnium radicū magistram & reginam apelles. Radix est digitali crassamento, transuersa repens, odorata, acris, amara, foris nigra, intus albicat, succo prægnās quali panaces, caulis aliq̄uando ad cubiti mensurā attollitur, in quo folia smyrnij quod uulgo ligusticum dicitur, tenuiora, latiora serrata, in circuitu ferè terna, supra quæ umbella floribus albis, semen anethi ferè. Prouenit in summis montibus, & petrosis. Transplantatur etiam in hortos. Siue laser hæc Gallicum dicas, ut Ruellius Angelicam, cuius hæc ferè species uideri potest, ita ut sexu tantum aliqui discernant, nam et laseris duo referuntur genera: siue orcoselinon, siue petroselinum Macedonicū, haud multum retulerit. Mihi ad postremū animus inclinatur, cuius argumenta plura sunt. Primo, à nomine, quia ueteres Estreaticum nuncupabant. Secundo, à natalibus, in præruptis enim montium & petrosis, quamuis

quamuis & in pratis mōtanis exilit. Tertio, à sapore, quem inter omnia apiorum genera acerrimum amarissimumq; habet: ita ut Galenus uniuersam eius amaritū infici scribat. Et ἄντιβαλλόμενον Galeno ascrip-torum author in absentis Gentianæ uicem petroselinum conijcit, sicut & Helenium, licet id acrimonia & amaritudine astrentiæ nostræ cedat. Quarto, ab odore, est enim odoratum admodū, ac idem ἄντιβαλλόμενον scriptor apium aromaticum, ipsum uocat. Quinto, à figura, quam folijs & umbella quodāmodo similem apijs habet. Ab effectibus, qui eidem omnes quos ueteres descripserunt & præterea multò plures à nostra gente ei attribuantur. Galenus in Theriacam iniici docet, quod hydropicos plurimum adiuuent, nostri aquam à præcordijs & uniuerso corpore amoliri pollicētur. Coli torminibus, utero, mensibus, & urinæ ciendis, ueneni periculis, partibus & morbis quibuscunq; frigidis, & humidis, febribus putridis, & in primis quartanæ, calculo renum, pulmonum & thoracis uitijs, ischiadi, mortuo foetui & secundis trahendis utilissimā faciunt. Sunt qui aluum etiam mouere confirmant, tumores & duritias discutere. Enumerate facultates omnes etiā Smyrnio magna ex parte attribuantur, & Cilices Smyrnum in Amanō monte nascens petroselinon indigetant. Est tamen infirmius petroselino, ut apio uehementius, teste Galeno. Hæc

DE LACTE ET

ideo prolixius recensui, ut caseum uestrum commen-
darem, qui etiam cum lasere, id est Batti silphio uiri-
bus excellentiâque certare queat. Si enim Angelica
uulgo dicta laser est Gallicum, ut uult Ruellius, ab a-
strantia profecto superatur. Non sum ignarus Hiero-
nymum Tragum saxifragam illam, quæ pimpinellam
facie refert, petroselinum Macedonicum censere, sed
cum solam acrimoniam sine amaritudine habeat, non
admitti potest. Est uero montanum quoddam genus
huius saxifragæ, floris ferè tantum colore differens,
qui in campestri albus, in montana saxifraga purpu-
reus est per umbellam sparsus, utriusq; radix acerrima
alba. Montanã in montibus supra lacus Lemanni mi-
tium uocant Cettau, si rectè memini, eaq; lac coagu-
lant, accedere inde saporis quoq; gratiam affirman-
tes. Altera herba quàm caseo uestro cõdiendo ad-
hibent lactarij, Germanicũ nomẽ habet / Zigerfrut/
id est Cascalis herba, caseus enim eius odore maxi-
mè imbuitur præ cæteris, ut omnino & casei et herbe
idem ferè sit odor. Alij Stundfrut / Alij uocãt sy-
bengezeyt / uel quod in omnes horas, uel qd' septies
in die tantum suum odorem medicatum uariet, nunc
amittat, nunc recipiat. Euulsa autem eundem ferè con-
stanter odorem sibi seruat, tam uehementem ut non-
nullis caput offendat, qui ad foenigræci odorem mihi
uidetur accedere, sed nõ parũ suauior & abundantior
est.

est. Instante pluuia per omnem domum odorem spargit. Seritur in hortis apud nos. Muliercularum supersticio herbam supra mensas & lectos suspendit, ut ueneni malorumq; geniorum amuletū sit. Herba est annua, relicto semine perit. Caulis cauus, striatus, albicans, sesquicubitalis, aut circiter, multis alarū cauis. Folia sunt pratensis trifolij, aut loti herbæ, terna, serata cuspidibus in ambitu, flos canus, ex albo subcæruleus, minor quàm pratensis trifolij. Semina mucronatis folliculis singula continentur singulis ruffa, forma foenigræci, multò minora. Radix alba, breuis, reeta, inutilis. Non posset aptior fingi descriptio ad syluestrem lotum Dioscoridis. Nihil enim impediunt fert, quod illic agrestis, apud nos satiua tamū floreat, cum idem eueniat circa plurimas alias: scatent longi tractus Narbonensis Gallæ thymo, libanotide coronaria, spica syluestri, & alijs plerisq; quæ hic nisi curioso cultu non proueniunt. Neq; prohibet altitudo, si paulo procerior in calidissima regione quàm in niuosa uisatur. Hæc sit igitur lotus syluestris, quæ leniter astringit, uultus maculas, asperamq; & discolorē ceu à sole cutem ex melle inuncta exterit. Bibitur per se etiam concisa, aut cum malæ semine in uino passouæ contra uesticæ dolores utiliter. Hæc Dioscorides. Galenus syluestris loti semen secūdo abscessu calefacere scribit, cum absterforia quadam facultate. Equidem

Dioscorides.

DE LACTE ET

ipse in absencis scenigræci locum syluestrem lotū substituerem, cui & figuram similem, multo magis autem effectus habere uidetur, sicut & odorē, & saporem qui in utrisq; amariusculus est. Nam & scenogræcum duobus gradibus mediocre temperamentum in calore superat, siccitate duntaxat uno, abstergit, discutit, & multiplices usus in medicina præbet. Has duas tantū herbas condimentarias, quibus uestrū caseum imbuitis hæcenus intellexi, reliquas à uobis coram auditurus. Nō est opus hoc loco Hieronymi Tragi mentionem facere, qui hanc plantam interpretatur pro trifolio asphaltite, & eo quod Scribonius Largus oxytriphylli nomine describit. Mihi neutrum esse constat. Non probo eos qui inter quatuor elementa Heluetiæ iocose ficta Glaronensem caseum pro terra connumerant, ut uinum Tigurinum aquæ loco, Rhetorum seu Leopominorū linguam aëris uice, Fryburgenesium monetam pro igne recensent: nimirū quatuor hæc ceu omnium uilissima selegerunt, elementa proportionē quadam nominantes, aut quod ad uitam hæc quoq; necessaria sint. Vinū ex agro Tigurino ad uicinos quoq; transmittitur, huic aquæ uitium quod austerum sit, impingūt. Moneta Fryburgi, quod Auentici colonia est, ex ære fit. Non potest autem uita commode absq; moneta transigi. Rhetica lingua leuis est, ex Italica corrupta, itaq; respōdet aëri, ex cuius repercussu uox resiliit.

filit. Est uero et linguae ad commoditatem uiuendi necessitas. Caseus rasilis terram refert, ut illis placet, forte quod duriusculus ac solidus sit, praesertim antiquior, unde etiam raditur cultris, aut dolabellis ad id factis. Vitam autem sine lactarijs operibus non facile esset Heluetijs agere. Huiusmodi illi uidentur rationibus usi, quas ego non opugnabo, neq; uinum Tigurinum, quanquam genile mihi, in praesentia defendam. Sed in Glaronensem caseum, qui maximè huius argumenti est, iniqui mihi esse uidetur, quod ipsum ut rem uilissimam omnium elementorum feci comparent, oblitum quam pretiosus sit, quam salubris, quam iucundus, quanta deniq; gratia cibi potusq; fastidium renouet, stomacho gratus & utilis, supinum excitat, abundantes eius humores siccando consumit, qualitate noxios emendat, herbarum beneficio quibus optimis lectissimisq; tanquam amidotis et antipharmacis quibusdam constat, ut rectè nonnullos aestimare uim eius credam, qui loco theriacae facultatis ipsum commendant. Has eius dones referre libuit in gratiam D. Osualdi Myconij praecceptoris mei colendissimi: qui Basileae nuper in doctorum conuiuio aduersus acres accusatores, ipsum sua sententia defendit. Sed hic finem faciã. Te doctissimo Auiene iterum rogo, si quae de $\alpha\pi\gamma\omicron\sigma\delta\iota\omicron\nu\upsilon\sigma\alpha$ praeter scopum & ordinem scripta deprehenderis aequo animo legas, & si non librum, sylum aut congeriem haec

K23438-K

DE LACT. ET OPER. LACT.

appellato. Plerumq; aliorum authorum sententijs re-
citatis, integram ipsorum orationem sequutus sum,
non in diuersa loca, quod postulabat ordo, discriptam.
Hoc solum adhuc monere libet, quod Plinius asine lac
crassissimum scribit, errorem esse, quandoquidem Ga-
leno & experientia testibus, omniū habetur tenuissi-
mum. Deinde quod idem author butyro astringendi
repurgandiq; uires attribuit, fateri minimè possum.
Si quid aliud eiusmodi forte repertū fuerit in libello
nostro, quod nullum aut rarū fore opinor, auctori suo
ex quo nos deprompsimus, ascribendum fuerit.

FINIS LIBELLI DE LACTE

& operibus lactarijs.

